БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. НОЯБРЬ 15 ВТОРНИК № 268 (4752)

Өртээ 20 көп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Украин уран чүүлдүң көргүзүүнүң эгелээни (1 арын).

Финлянд Республиканың Президентизи У. К. Кекконенниң Совет Эвилелинге кээр деп турары (1 арын).

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунга алдар кылдыр (1 арын).

Совет-чехословак найырал улам быжыксын (1 арын).

Хүлээлгелер күүсеттинген (1 арын).

Чер дугайында сагыш салыышкын чугула (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: К. Очур-оол.— Партия ажылында чугула айтырыг (2 арын).

Мал кыштагладыышкыны — хүннүң чугула айтырыы (2 арын).

В. Бахтин.— Братск ГЭС-тиң тулуунда (2 арын).

И. Келик-Сенги.— Бригаданың төрүттүнгени (3 арын).

Т. Серен-оол.— Ол база чугула әртемдир (3 арын).

С. Комбуй-оол.— Дуржулгалыг ажаакчы (3 арын).

К. Хертен.— Чугаалажып-ла турар, түнел чок (3 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР (3 арын).

КИНО: А. Даржаа.— «Шенелде хуусаа» (3 арын).

МАЛ АЖЫЛЫНДА ӘҢ ХАРЫЫСАЛГАЛЫГ ҮЕ

Сүт-Хөл районнуң колхозтары мал кыштагладыышкынынга белен әвес болуп, дувурәәзиниг байдалда туруп турар. Колхозтарда мал кыштагладыышкынынга белеткелдиң хыналдазы безин доозулбаан. «Бора-Тайга» колхозта 36 кодан шәәр малдың, 13 кодан мыйыстыг бода малдың кыштагларында чаңгыс-даа белен кыштаг чок, септелге чоруттунмаан, кажааларның коржеки коптартынмаан болган. Кыштаглаашкын белеткелинде чаңгыс бригада-даа, звено-даа ажылдавайн турар. Үш кодан шәәр малдың кыштаар кыштаа шуут чок.

Н. ЧЫРТАКПАН.

Мал ажылында әң харыысалгалыг үеге — мал кыштагладыышкынынга—белеткелди тооп көрбейн, ону ала-чаагаарлаашкын-биле чорудуп турарының дугайында Сүт-Хөл районда әш Чыртакпанның бижээни ышкаш шак ындыг байдалдарны илереткен «Шынның» бижикчилериниң чаагалары өске-даа черлерден кәәп турар. Эрткен кыжын мал кыштагладыышкынын организастыг әвес чорутканандан малдың күжү арып бакыраан, харын-даа муң-муң баш малдан когараан чорук малдың баш санын өстүрүп, мал ажылының продуктуларын бүдүрер, күрүнеге садар талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин күүседирин бергедеткен болгаш ооң уламындан район хожудаашкындан уштунмайн турар деп чүвени Сүт-Хөл районнуң удуртукчулары уттур чай болбаан. Оларның сула организакчы, ажыл-агыйжы әвес, кыры-биле әренгейлеәр, шүшпен чоруун бо байдал херечилеп турар. Район мал чемнери белеткәәриниң планын күүсетпәән болгаш чамдык колхозтарның медээде кирген сигеннери херек кырында барындан оранчок әвәәш болган турда-ла, Таңды, Каа-Хем районнардан саван сөөртүп алырын күзевейн турарлар.

Областың өске-даа районнарының мал кыштагладыышкынынга четпес белеткелдиг киргенин болгаш чөөн талакы районнарда хар улгадып турда-ла шинтпирлиг хемчеглер алдынмайн турарын айтыр херек. Бии-Хем районнуң ажыл-агыйларында мал кыштагладыышкынынга белеткел багай чоруттунган. Районга бо чылын 6 муң чыгам баш малга 19 кажаа тудар турган болза, ам үүгле 11 кажаа туттунган. Эрги кыштаг кажааларның септелгези доозулбаан. Таңды районнуң колхозтары 13 кажааның үүгле 5-жин туткан. Ол ышкаш Тес-Хем районнуң колхозтары кыштаглаашкынга багай белеткелдиг ужуражып турар. Чижээ, «Чодураа» колхозтуң О. Шынаа участогунга 9 чаа кыштаг херек турган болза, ам үүгле 4 кыштаг кылдынган. Колхозтарның одарларында амга чедир септелге чоруттунмаан.

Бо каш чижектерден көөрге, амгы әгелеп турар мал кыштагладыышкынында байдал дыка дувурәәзиниг-дир. Бистиң областың агаар-бойдузунуң байдалынга кыштаглаашкын дәәрге мал ажылынга өң харыысалгалыг болгаш әң күженишкинниг үе болганда, үстүнде байдал областың партия, совет болгаш бүгү хөй-ниити организацияларының, колхозтарның, совхозтарның бүгү күштерин олче угландырарын шынгыы негеп турар.

Ам хамыктың мурнунда кыштаглаашкынга түс-түс ажыл-агыйларның белеткелдериниң хыналдазының түннелдерин дарый үдүргеш, тодаргай хемчеглер алыры чугула. Амгы кыштаглаашкынның онза болгаш берге байдалы үүдел дизе, областа мал чемнериниң белеткели ыракта чедир күүсеттинмәәни база чамдык одарларның өөт-сигенинин тайыс үнгени болгаш концентраттыг чемнериниң әрткен чылдардан әвәәш болуп турары болур. Моөң ужурунда бар кыштагларны септеп-селивишаан, чаа одарларга курлавыр кыштагларны белеткәәри, ылаңгыя хөйжу бүрүү 2—3 кыштагларлыг турары чугула.

Зоотехниктиг учёт-биле алырга, кышкы үеде колхозтарга, совхозтарга оолдаар хөйларның саны хөй. Ынчангаш чаш мал кажааларын септеп чылыглаарынче, чаа кажааларны немей тударынче онза кичәәнгейни салза чогуур.

Белеткеттинген мал чемнериниң хемчәәлин ылап тодаратышаан, оларны кыштагларже, фермаларже сөөртүп чедирерин организастаар, ооң-биле кады ам шөлдерде бөлдүмәән савацларны үүве артырбайн бөлүп алыр херек.

Колхозтарның, совхозтарның удуртукчулары, оларның зоотехниктери, мал әмчилери одар бүрүүнде, ферма бүрүүнде байдалды хүн бүрү билген, чогуур хемчег алган турар ужурлуг. Кыштың байдалын көрүп турган, малчыннарга дузалажыр немелде күштерни үндүрери, хар әжер далбыйларны, хүүректерни болгаш өске-даа чепсек-херекселди белеткәәри чугула.

Малчыннар дугайында сагыш салыышкын әң чугула айтырыг. Малчыннарның амыдырал-чурттaлгазынче, негелдерининче хүн бүрүнүң кичәәнгейин күштедирер херек. Хөй одарларның өртүзүнга, фермаларга культура базаларын, кызыл булуннарны, чунар бажыннарны тургузар айтырыгны ам черле сонгаарладып болбас. Бо талазы-биле чамдык сагыш салып турар черлерни демдеглезе чогуур. Таңды районнуң «Межегей» совхозунуң Улуг Шоод девискәәринде малчыннарының өртүзүнда культура базазын тургускан, малчыннарның бажыңнарын чугайлаан болгаш плиталарны салып берген. «Кызыл партизан» совхозтуң Кара-Чыраада малчыннарында байдал база ындыг.

Көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдериниң айтырын чугаалажыр СЭКП ТК-ның декабрьда болур Пленумунуң дугайында дыннадыгны бистиң областың ажылчы чоннары улуг сеткил ханыышкыны-биле хүлээп алган. Көдээниң коммунистериниң болгаш бүгү ажыл-ишчилериниң Пленумга уткуштур ап чорудар хемчегериниң иштинде кыштаглaашкын айтырыы әң чугула черни әлләр ужурлуг. Мал кыштагладыышкынынга белеткелди дүрген доозуп, ону организастыг чорудар дәәш социалистиг чарышты улам калбартыры хүннүң чугула айтырыы болур.

Чаа хевирлиг радиотелескоп

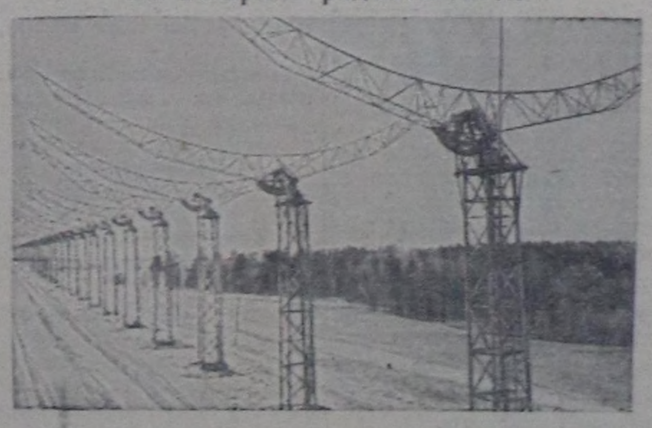

Дээрниң космиктиг делгемнерин чоокка чедир-ле улгаттыр тырттырар шилдерниң дузазы-биле көрүп шинчилээр турган болгай. Ынчалза-даа сөөлгү он чылдарның дургузунда ындыг шинчилел ажылдарынга радиофизиканың херектелдерин улам-на кәлбаа-биле ажыглаар апарган. Улуг радио-антенналар, болбаазырангай аппаратуралар-биле космиктиг бүдүмелдерниң радио-хереллениишкинин шинчилел көрүп турар. Шинчилел ажылдарын агаар-бойдустуң болгаш дүн-хүннүң кандыг-даа байдалынга чорудуп болуру радиоастрономияның анаа дураннаар аргадан ыракта артыкшылыг чүүлү болур. Оон ангыда дураннаар херектелдерге көзүлбес чүүлдерни база хайгаарап болур.

Радиоастрономияның лабораториязының эргелекчизи В. В. Виткевичиниң болгаш кол конструктор П. Д. Калачевтиң удуртулгазы-биле ССРЭ-ниң әртемнер Академиязының П. Н. Лебедев аттыг физика институдунда ниити хевири 1000×1000 метр чаа хевириниң радиотелесковун тургускан. Ол болза делегейде әң улуг радиотелескоп болуп турар. Оон дузазы-биле амгы үеге чедир шинчилел көөр аргажок—миллиард-миллиард чылларда чырыктың әртип шыдаары ындыг ырак черлерде космиктиг хереллениишкиннерниң үнүп турар дәстерин шинчилеп көрүп болур. Ол-ла радиотелескоптуң дузазы-биле Хүннүң кырында анаа херектелдер-биле көрүп болбас болуушкуннарны база тодазы-биле хайгаарап шинчилеп болур.

Чуруктa: чаа хевириниң улуг радиотелескову.

Фото С. Преображенскийнин. СЭТА-ның фотохрониказы.

Финлянд Республиканың Президентизи У. К. Кекконенниң Совет Эвилелинге кээр деп турары

Бо чылдың сентябрьде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң Финляндияга чоруп турганының үезинде Финлянд Республиканың президентизи У. К. Кекконенниң Москвага келириниң дугайында дугуржулга чедип алдынган. Ынчангаш президент У. К. Кекконен ССРЭ-же ноябрь 20-де поезди-биле үнүптер болгаш ноябрь 21-нин эртенинде Москвага чедип келир. Президент Москвадан ноябрь 24-те кежээ дедир үнүптер болгаш ноябрь 25-те Хельсинкиге чеде бээр.

Хүлээлгелер күүсеттинген

Үстүг культураларның үрезиннерин күрүнеге садарының чыл планын Куйбышев область хуусаазындан әрте, ноябрьның 10-да күүседипкен. Тарымал тооруктуң болгаш өске-даа үстүг культураларың үрезиннерин 56,8 муң тоннаны саткан ийикпе азы 1959 чылда сатканындан 12 муң тонна хөй болган. Үстүг культураларның үрезиннерин садары үргүлчүлеп турар.

• • •

Псков областың Порховск районунуң «Полонное» совхозунуң хаван ажакчызы В. Ф. Минин бо чылдың әгезинде 4000 хаваннарны семирти азыраап, күрүнеге дужаар деп хүлээнген. Эш Минин ол хүлээлгезин хуусаазындан әрте-ле күүседипкен. Ол ниити деңзизи 3.495 центнер болган 4024 хаваннарны семиртти азыраап, күрүнеге дужааган. Хаван эдин бүдүрериниң бот-үнезин әртпен чылдыындан барык 2 катап чингеткен.

Ниити деңзизи 5100 центнерден әвәәш әвес хаваннарны семиртти азыраап, күрүнеге дужаарын эш Минин бодунга хүлээнген.

Чер дугайында сагыш салыышкын чугула

МОСКВА. (СЭТА). Чаагай дүжүт ажаап алыышкыны чуртка дооступ турган. Кайда-ла шөлдерни эки ажааганыл, кайда-ла «чемишидилгениң ёзулуг фабрикалары» тургустанганыл, ындыг черлерде—дүжүт онза эки. Чер—кижини чемгерер, ынчалза-даа ол боду база-ла чиир чем дилээр деп улуста чугаа бар болгай.

Көдээ ажыл-агыйнын ажыл-ишчилери чеди чылдың үшкү чылында оон-даа артык бедик дүжүт дәәш демиселди әгелээрде хөрүүнүүн чемиштиг, байлак чоруунче шынгыы кичәәнгейни салып турар. Улуг ажылдар изиг-түлүк, чай-шөлөөн чок-даа болуп турза, бо чылдың 9 айларының дургузунда келир чылдың дүжүдүнүң үндезини кылдыр 375 миллион тонна чер-чер чемишидилгелери шөлдерде дүжүрттүнген. Ол болза мурнунда сезонда турганындан 34 миллион хөй.

Молдавиядан ангыда республикалар шуптузу шөлдерже өдек болгаш торф сөөртүп төгерин улам-на көвүдеткен. А Молдавия әрткен чылдың деннелинде турар. Литваның колхозтары болгаш совхозтары өдек курлавырларының планын чурттуң иштинде әң баштай ажыр күүсеткен. Узбекистанның, Туркменияның, Латвияның болгаш Таджикистанның ажыл-агыйлары база-ла бо ажылды ажыр боттандырар чыгаан. А Россия Федерациязынга 9 айларның дургузунда 163 миллион хире тонна чурт иштиниң чемишидилге белеткээн. Казахстанның ажыл-агыйлары чемишидилге сөөртүп төгерин барык бүдүн-чартык катап көвүдеткен. Ынчалза-даа айыттынган планны күүседиринге чедир ам-даа ырак.

Амгы үеде шөлдерже өдек болгаш торф үндүр сөөртүп төгериниң харыысалгалыг хүннери чоруп турар. Келир чылдың дүжүдүнүң салымхуузу ындыг ажылдарны чорударындан дыка хамааржыр. Дүжүттү бедидеринге-ле чугула бүгү ажылдарның 75 хуузу болза чемишидилгеге онаажып турарын мадаа демдеглеп сагындырары онза чугула.

Украин уран чүүлдүң көргүзүүнүң эгелээни

Украин литератураның болгаш уран-чүүлдүң ноябрь 12-де Москвага ажыттынган көргүзүүнүң эгелээни байырлаачыг шинчилиг болган чоруу дәәрге баштайгы ужуражыышкынның өөрүшкүү-биле доллур тайылбырлаттынмас. Күш-ажылга, өөрүшкүге, ажыг-шижигге-даа шылгаттынган, боттарының салым-хууларын мөңгези-биле холбаштырган акылышкыларының ужуражыышкыны ол хүн болган.

Көргүзүгүнүң программазы дыкала байлак, делгем. Ынчангаш Москва болза бодунуң әң-не дәәре дәән театрларын болгаш концерт залдарын бодунуң аалчыларынга берген. Моөң мурнундагызы акы-дуцмалышкы улустарның литературазының болгаш уран-чүүлүнүң байырлaдары болуп турганы ышкаш, ССР Эвилелиниң Улуг театры болуушкуннуң төөв апарган. Анаа Украинаның Т. Шевченко аттыг өпера болгаш балет театрының артистери Г. Майбороданың «Арсенал» деп операзын көргүскен. Ол операны октябрь байырлалының мурнуу чарыында Киевке көргүскен. Украинага Совет эрге-чагырганы догуннадып турган-зуп турганының маадырлыг арыннары көрүкчүлериниң мурнунга тодаргайы-биле өөстүп турган.

Алдарлыг танцы болгаш ниити ыры ансамбльдери, циркти болгаш эстраданың мастерлери дыка хөй концерт залдарынга, культура ордуларынга украин - улустуң талантмергежилдерин көргүскен. Чуруулганың уран чүүлүнүң «Совет Украина» дээр делгелгези болгаш фотоделгелге база ажыттынган. Украин уран чүүлүнүң көрүдезин ынчалыр эгелээн.

Эштер А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, П. Н. Поспелов, Д. С. Коротченко, Октябрьның 43 чыл оонуң байырлалынга киржири-биле Москвада келген социалистиг чурттарның партия-чазак төлээлериниң болгаш акы-дуцмалышкы коммунистиг база ажылчын партияларның төлээлериниң удуртукчулары, кежигүннери «Арсенал» операның көргүзүүн ССРЭ-ниң Улуг театрынга көргүзүүнге келгеш, оон ойнакчыларынга адыш часкап байыр чедирип турган.

(СЭТА).

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунга алдар кылдыр

КУШ АЗЫРАКЧЫЛАРЫНЫҢ УЛУГ ТИИЛЕЛГЕЗИ

КУЙБЫШЕВ. (СЭТА). Куйбышевтиң куш фабриказының ажылчыннары Е. Н. Бородина биле А. С. Бондарева олар боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткеннер. Олар чылдың әгезинден тура—1.000.000 куш чуургаларын алган, азы бир төрүүр дагаадан-на өртүмаа-биле 177 санныг чуургаларны алган. Чыл төнчүзүнге чедир амдаа 200.000 дагаа чуургаларын чыырын ол мурнакчылар хүлээнген.

Ол фабриканың ажылчыннары СЭКП ТК-ның Пленумунга төлептиг ужуражыры дәәш чарышка шуптузу киржип турар. Ол найыралдыг коллектив куш-ажылчы улуг тиилелгени чедип алган. Күрүнеге 12 миллион хире куш чуургаларын дужаган. Ол дәәрге чыл планындан 1,3 миллион хөй ийикпе азы әрткен чылдыындан 3,9 миллион хөй болуп турар.

Чылдың төнчүзүнге чедир ам-даа 1,5 миллион санныг куш чуургазын бәәр деп чаа хүлээлге алдынган.

Организастыг күш-ажыл

ИШКИН. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районда «Ишкин» колхозтуң тараажылары келир чылдың дүжүдүнгү үрезинни хереглелиинден 10 хуу хөйну белеткээн.

Үрезиниң үнүштүг шыварын бедидер соруулга-биле амгы үеде ону ырыглаар ажылды организастыг болгаш хынамчалыг чорудуп турар. Ноябрьның 12-ге чедир 60 тонна кызыл-тасты, 10 тонна арбайны ырыглап урган.

Ниитиниң малын менги болгаш хүр чыл ажырарынга колхозчу малыннар база кызымак ажылдап турар. Кыштаглар септелгезин чогуур өйүнде доосканы. Үүгле сөөлгү хүннерде безин бирээзинге-ле 300 хөй кирер чаа 7 кажааларны немей туттан. Ол ышкаш кыштагларда 100 ажыг тонна сигенни, 60 тонна чаваны болгаш малдың өске-даа чемнерин чедирген.

„Чымчак алдын“ дәәш

БУЛУҢ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозу бо аңныыр сезонунда өлүк тывыжынче 25 кижи составтыг бригаданы чоруткан. Эш Доржуга удуртканы 4 кижилиг звеноның диинчилери неделя ажыг хуусаада диинчээн 250 диинни болгаш 2 дилгини өлүргеннер.

Ол колхозтуң бүгү ажыл-ишчилери СЭКП ТК-ның әәлчеглиг Пленумун чыылдырар дугайында шинтпирни улуг өөрүшкү-биле таныжып, деткивишаан, аңаа күш-ажылчы белеткерлиг ужуражырын шинтпирлээннер. Колхоз баштаар черге болгаш Шүй көдээ Соведи 1961 чылда тудуг материалдарының ыяжын белеткээр шалыпчы айны чарлаан. Ам бүгү колхозчулар тайгаже үнүптеринге белеткени берген болгаш келир чылдың тудуг материалдарын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки чыыжының алдыгы сессиязының ажыттынар хүнүнге чедир доозар деп турарлар.

Күш-ажыл кижипи каастаар

«Комунтудуг» септелге-тудуг өргелелиниң коллективинге коммунист тудугжу, комплексилиг бригаданың кежигүнү Алексей Прохорович Мухин бедик хүндүткелди чаалап алган. Ол, мурнунда хөй чылдарның дургузунда чолаачылаан ажылдап келген. Ынчалза-даа бичиизинден тура-ла тудугжунуң тускай мергежилдерин шингээдип алыр бодап чораан изиг күүлдери ооң сагыш-сеткилинден ыравайн чораан. Чамдыкта ол Кызылда улуг тудуглар объектилеринге чедип келгеш машиназын тургузуп кааш тудугжулар-биле хөөрежип, оларның бүдүрүп турар чаагай ажыл-ижин магадап тургулаар чораан.

1959 чылда коммунист Мухинниң тудугжу болуксаан күзели боттанган. «Комунтудуг» өргелелдиң кадрлар килдизинге бир-ле хүн кижи ортузу әрте берген, ортумак сынныг кижи чедип келгеш, ону ажылга хүлээп алыр дугайында биддириишкинин болгаш бодунуң ажылчын дептерин даргага сунган.

— Силер ийиги класстың дуржулгалыг чолаачызы ышкажынаржыл, дептеринерде база шупту экидир. Үргүлчү мактадыр, чүрүм үревейн чораан-дыр силер. Канчап тудугжу болуксай бердинер?— деп, дарга арай чиктигзиниң айтырган.

— Күзээним ындыг ийин. Чаа өзүп, сайзырап олурар аныяк хоорайымның тургузукчуларының олуруунга туржуп, бодумнуң холдарымбиле улуг-улуг тудугларның фундаментизин, ханаларын салчыксап турмен—деп ол харыылаан.

Ону эш Манаков удурткан комплексилиг бригадаже чоруткан. Тудуг ажылдарынга чаңчыкпаан кижиге баштай бергедәәшкиннер әвәәш әвес таварлажып тургулаан. Хүннер, айлар әртип-ле турган, а бергедәәшкиннер база ажып әртинип-ле турганнар. Дуржулгалыг эш-өөрүнүн дузазы-биле Мухин эң кыска хуусаада тудуг ажылдарының элээн каш тускай мергежилдерин шингээдип апкан. Ам ол чаанныкчының IV разрядын, бетонщакчының болгаш штукатуржунуң III разрядын, дашчының II разрядын чедип алган.

Мухинниң ажылдап турары бригада бүдүрүлге планын үргүлчү ажыр күүседип келген, а октябрьның планын 150 хуу күүсеткен.

Улуг байырлады таварыштыр бригада кежигүннериге өртектиг белектерни тывыскан, а коммунист Мухинни ооң кырынга СЭКП хоорк-комунуң болгаш хоорку-күүскомнуң хүндүлүг бижин-биле база шаннаан.

Бодунуң эш-өөрүн чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннерже хей-аът кинрбишаан, Алексей Прохорович Мухин СЭКП ТК-ның әәлчеглиг Пленумунга уткуштур бедиткен чаа хүлээлгелерни алган.

В. МИРОШНИКОВ.

Амгы соруулгага холбаштыр

КӨК-ЧЫРАА. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунга чедиишкиниг ужуражыр дәәш кызымак ажылдап турар. Колхозтуң сан ажылдакчылы эш Доржуктайның редакцияга дыннатканы болза:

— Чеди чылдың үшкү чылында чаагай дужут өстүрүп алырынга белеткел ажылын бистиң колхозумдыгаштан организастыг чорудуп турар. Чайгы болгаш күүкү андырылга-биле 1400 гектар шөлдү белеткээр турган, Херек кырында 2104 гектарны андарган. Ол ышкаш тараа культураларынга четчир кылдыр белеткетинген ниити үрезиннен бо хүннерде 193 тонна кызыл-тасты болгаш 20 тонна чинге-тарааны чажарынга белеткеп арыглаан. Тракторлар болгаш көдээ ажылагый машиналарының септелгези база әгелээн.

Колхоз баштаар черге болгаш партия организациязы амгы кол кичәәнгейни, бүгү күштү мал кыштагладыышкынынче угландырып турар. Бо чылын шәәр мал 18, мыйыстыг бода мал 7 кезек черлерге кыштагдaар. Кажаа четчир болгаш бүрүн чылыглаттынган. Фермаларга, кыштагларга мал чемнериниң курлавырын тургузар соруулга-биле амгы үеде сөөртүлге массалыг әгелээн. Баштайгы хүннерде 400 центнер сиген, 800 центнер савац кыштагларда чедиртинген.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиязының шинтпирлерин таныштыышаан, ылаңгыя культура алдан черлериниң ажылын улам экижидеринге база чугула кичәәнгейни салып турар. Колхозтуң таарымчалыг дериттинген делгем клубунда эш Урангайга удуртканы (21 кижилиг) бот-тывынгыр уран чүүл болгумунуң ажылы районда мактаттырып турар. Байлак ном фондуларлыг библиотека, турум кино сөөлгү үеде ажылын база экижидип турар.

Малчыннарның чедиишкини

ТОРГАЛЫГ. (Телефон-биле). Чеди чылдың ийиги 1960 көдээ ажылагый чылында Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчулары багай эвес көргүзүүлерлиг. Колхозта парторганизация секретары эш Кечил-оолдуң редакцияга дыннатканы болза:

— Бо чылын бистиң колхоз хой бүрүзүнден 2 килограмм 750 грамм дукту алган. Ол ышкаш он айларының түннелин ёзугаар алырга сагдынган сүт инек бүрүзүнге 1 тонна 200 килограмм онаажып турар.

Мал ажылынче кичәәнгейни улгаттырганындан колхоз күрүнеге дүк, ыт болгаш сүт садар талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде база ажыр күүсеткен. Тодаргайларга: эштэ — 436 тоннаны, сүттү — 230 тоннаны болгаш дукту — 69,5 тоннаны саткан.

Ажылында чедиишкиннерин быжыглавышаан, моөн соңгаар улам бедик көргүзүүлерлиг болурунга, ылаңгыя СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунга күш-ажылчы белеткер ужуражыр дәәш колхозчу малчыннар чүткүлүг ажылдап турар. Колхозтуң шәәр малы 106 кезек черге кыштаглaар, кажаалар четчир болгаш ону чогуур өйүнде септеп чылыглаан. Дөрт муң ажыг ирттерни кыштагладыры-биле 8 катон кажааларны база белеткээн.

«Торгалыг» колхозтуң Сарыг-Алаакта база Ак-Чыраада сүт-бараан фермалары бо чылын кышка үлегерлиг белеткенген. Бо хүнүдерде ол фермаларда мал чемнериниң курлавыры хынамчалыг тургустунган. Боттарының күжү-биле 150 ажыг центнер сигенни кыштагларында белеткеп алган хойжулар дыка хөй. Оларга эштер, Сагаан-оол, Шанмак-оол, Чамбал-оол, Белек, Балдаң болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

Совет-чехословак найырал улам быжыксын

Совет болгаш Чехословак далайжыларның аразында найырал шагшаандан тура быжыгып турустунган. ССРЭ-ниң болгаш ЧСР-ниң теплоходтарының коллективтери мооңбиле ийи хире чылда чаржып келгеннер.

Чоокта чаа Братиславка «Тамань» деп совет теплоходтуң болгаш «Мурань» деп чехословак теплоходтуң чаржып турар коллективтери ужуражыннаар. Бистиң далайжыларывысты эп-найыралчы байдал-биле уткаан. Капитаннар тукчугаштар-биле солушканнар. Ооң соонда матростарның болгаш командылал составтарының эп-найыралчы ужуражыышкыны болган.

Чуруктарда: (солагай талазында) — тукчугаштар солчуушкуну болгаш «Тамань» биле «Мурااньның» Братиславтың портунда турары (оң талазында).

Фото И. Петраштың. (ЧТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партия ажылында чугула айтырыг

Барыын-Хемчик районнуң партия организациялары сөөлгү чылдарда партийжи-организастыг болгаш политиктиг ажылды эжижидип, массабиле харылзаазын өлүмнүг быжыглаан. Ажылчыннарның, тараачыннарның иштинден хынаттынган мурнакчыларны партияга киирип ап келгенинден ооң хүрээлели чыл бүрү өзүлделиг болуп турар. Чижээ, 1957 чылда районнуң партия организациялары отчёттуг үениң дургузунда партияның кежигүнүнге 12, партия кежигүнүнге кандидатка 14 кижини хүлээп алган, оларның хөй кезии албан хаакчылар болуп турган болза, 1958 чылда колдуунда-ла мурнакчы ажылчыннарның болгаш колхозчуларның иштинден 17 кижини партияның кежигүнүнге, 21 кижини партия кежигүнүнге кандидатка хүлээп алган.

Партияның хүрээлениң өзүлдезинде улуг четпестерниң барын өөренип көргеш, СЭКП Барыын-Хемчик райкому эткен чылын март айда районда аныяк коммунистерниң хуралын чыыдырган, аныяк коммунистер-биле ажылды эжижидер дугайында айтырыгны анаа чугаалашкан. Районнуң партия организациялары ол хуралдың шиитпирин күүсеп, талазы-биле чамдык хемчеглерни алган.

Ам тус-тус партия организациялары боттарының хүрээлелин өстүрерде чүгле сан сүрбейн, харын партия кежигүнүнге кандидатка хүлээп ап турар кижилерниң мөзү шынарынче кол кичээнгейин угландырып турар. Районнуң партия организациялары бо чылын партия кежигүнүнге 36, партия кежигүнүнге кандидатка 37 кижини хүлээп алган. Кежигүнге киргеннерден 15 кижи ажылчыннар, 11 кижи колхозчулар, 5 кижи тускай эртемниглер болган. Кандидаттарның иштинде 8 ажылчын, 10 колхозчу бар.

Партияның хүрээлениң өстүрер талазы-биле «Большевик» колхозта партия организациязы (секретары өш Бойду) чамдык ажылды кылган. Колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчыларының иштинден партияның кежигүнүнге 4, партия кежигүнүнге кандидатка 6 кижини бо чылын хүлээп алган. Ол колхозтуң мурнакчы саанчызы К. Матпадак партия кежигүнүнге кандидат. Ол бо чылын 9 айлар дургузунда инек бүрүзүндешне ортумаа-биле 1430 ажыг килограмм сүтү саган. Хөй-ниитиниң ажылынга ол база идепкейлиг киржип, аныяктарның бот-тывынгыр уран чүүл бөлүмүнүң доктаамал киржикчизи болуп турар.

«Барлык» совхозта партия организациязы бо чылын партия кежигүнүнге 9 кижини, кандидатка 6 кижини мурнакчыларның иштинден хүлээп алган. Оларның аразында дуржулгалыг човаачы С. Маадыр, ажыл нормазын хүн бүрүде 150—170 хуу күүседип келген тракторист О. Чамбал дээш өске-даа мурнакчылар бар.

Ындыг болза-даа чамдык партия организациялары боттарының хүрээлениң өзүлдезинче кичээнгейин салбайн турар чорукту айытса чогуур. «Кызыл тараачын» колхозта болгаш Кызыл-Мажалык АТК-да партия эге организациялары бо чылын партия кежигүнүнге чаңгыс-даа кижи киирип албаан. «Совет Тыванның 5 чылы» колхозта партия организациязы партия кежигүнүнге кандидатка башкы Стал-оолду киирип алырга СЭКП райкомунуң бюрозу ону бадылаваан чорук ол организациянның талазындан партияга киирин күүсээн кижилер-биле ажылды четпес чоруткан хеченлээн.

Чамдык партия организациялары партия кежигүнүнге кандидаттар-биле ажылды ам-даа четпес тургускан. Оон уламындан бо чылын кандидат стажының хуусаазын 7 кижи эрттирген болуп турар.

СЭКП райкомунуң болгаш партия организацияларының сорулгазы болза аныяк коммунистер-биле ажылда үстүнде демдеглээн четпестерни чайлатпышаан, бүдүрүлгенин, көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының ортузунга политиктиг кижизидилге ажылын хүштелдирип тургаш, партияның хүрээлениң өзүлдезинче үргүлчүүн кичээнгейин салыры болур.

К. ОЧУР-ООЛ.

Бөлгүмнерде кичээлдер

Коммунистерниң, комсомолчуларның болгаш кежигүн эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезин эжижидер сорулга-биле Өвүр районнуң партия, комсомол организациялары өлүмнүг чугула хемчеглерни алган. Районда партия чырыдышкынының 15 бөлгүмнерин, комсомол чырыдышкынының 11 бөлгүмнерин организастап, ында 490 ажыг кижини хаара туткан.

Партия болгаш комсомол чырыдышкынының бөлгүмнери ам 4—5 кичээлдерни эрттиргилээн. «Коммунизмче орук» болгаш «Торгалыг» колхозтарда көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказын өөренир бөлгүмнер (пропагандистери эштер Шаалы, Кечил-оол), район төвүнде экономика школазы (пропагандизи эш А. Хертек), райкүүскомда СЭКП төөгүзүн өөренир бөлгүм (пропагандизи эш Оолакай) боттарының кичээлдерин бедик идейлиг деңнелге болгаш организастыг эрттирип, дыңнакчыларның кичээлдерге бүрүн олуржурун чедип ап турарлар. Ол өөлгүмнериң пропагандистери кичээлдер эрттиреринге хынамчалыг белеткеп, өөренип турар темаларга районнуң, колхозтарның амыдыралындан, экономиктиг сорулгаларындан материалдарны үргүлчү холбаштырып турарындан ында кичээлдер солун болгаш шынарлыг болуп турар.

Эрткен өөредилге чылында партия өөредилгезинге улуг четпестер турганын районнуң ниити партия хуралының киржикчилери чидии-биле шүүмчүлеп, бо чылын ол четпестерни каталтавазын негээн. Ынчалзадаа районда политбөлгүмнерниң ажылында четпестер амыгаштан илереп турар. Ол четпестерни баш удур чайладып, боттуг хемчеглерни алыры чугула.

Е. АДАР-ООЛ.

* * *

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунда партия чырыдышкынының бөлгүмнеринде кичээлдер организастыг эртип турар. Бөлгүмнериң өөренир черлери бүгү чугула херектелдер-биле хандыртынган. Бо чылын мында 3 бөлгүмнер тургустунган. Ылаңгыя көдээ ажыл-агый экономиказын өөренир бөлгүмүнүң дыңнакчылары өөредилгеге эң идепкейлиг болуп, өөредилгете хереглээр үүлдер-биле бүрүн хандыртынган келип турарлар. Ол бөлгүмүнүң пропагандизи эш Д. Өлчей кичээлдерге кызымак белеткеп, солун болгаш билдингир кылдыр эрттирип турар.

С. МАЙНЫ.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң Хорумнуг-Кежиг суурга комсомолчуларның 2 политбөлгүмнерин — СЭКП төөгүзүн өөренир 40 кижи дыңнакчылыг бөлгүмү болгаш суурнуң интеллигенцияларының көдээ ажыл-агый экономиказы өөренир бөлгүмүн тургускан. Политчырыдышкынның системазында өөредилге шагда-ла эгелээн. Ол хиреде бистиң суурувуста көдээ ажыл-агый экономиказы өөренир бөлгүм чаңгыс-даа кичээл эрттирбээн. Бөлгүмүнүң пропагандистери—колхоз даргазы болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери кичээл болур хүннерде келбейн баргаш өөредилгени үзүп турар. Ол ышкаш СЭКП төөгүзүн өөренир бөлгүм чүгле 3 кичээл эрттирген. Өске кичээлдер дыңнаачыларның организас чогундан үзүлген.

К. ЭКЕР-ООЛ.

Мал кыштагладыышкыны—хүннүң чугула айтырыы

★ ★

Хойларга катон кажаалар

Одарларны чөп ажыглаарынга, хойнуң дүккүрүн бедидеринге бир чугула арга болур хойларны катон кажааларга ажаар айтырыгже Өвүр районнуң колхозтары улуг кичээнгейни салып турар.

«Коммунизмче орук» колхозтуң зоотехниктери хойжулар-биле кады чайгы үеде-ле катон кажаалар турар ыжык черлерни шилип алган, а колхоз баштаар чери тудуг материалы белеткеп, сөөртүр кижилерни тускайлаан. Колхозта ам 2500 баш иртке 4 кол болгаш 4 курлавыр катон кажаалар кылдынган. Дилгеп ыыштардан шаараш ханалар кылгаш, доразын өдек-биле чылыглаан, кажан кыштаглаар черге барганда будук, чыраа-биле чылыглаар апаар. Катон кажааларны ынчаар кылырга, кыры чадагай-даа болза хойга чылыг болгаш өске одарже көжүреринге эптиг болур.

«Торгалыг» колхозта катон кажааларны кылып турары моон арай өске. Ында катоннарны шагбаннар-биле кылгаш, доразын өдек, чыраа-биле чылыглаар. Бо тудуг үстүнде колхозка бодаарга, дүрген болгаш чиик өртектиг болур. «Торгалыг» колхозта 26 катонну белеткээн. Оларның 8-зи кол, бир 8-зи курлавыр катоннар болур. Оларга иттерни ажаар. Ам оон арткан 10 катонга 1961 чылдың январыга чедир кыс хойлар тургускаш, соок дыңзып келирге, оларны чылыг кажааларга ажаар.

Бо колхозтарда кыштагларны септээриниң планын кылганы, кым кайа кыштаарын хойжуларга баш удур сагындырып бергени ажылга идиг болган. Кыштаглаашкынны канчаар организастаарының планы тургустунган. Кыштагларже мал чемнери сөөртүрүнге тускай кижилерни тургузуп, оларга техниканы тускайлап берген.

Бо эки байдалдар-биле чергелештир малды суг-биле хандырарының айтырыы үзе шиитпирлеттинмейн турар. «Коммунизмче орук» колхоз хойга хар өргизип бээриниң хемчеглерин бодап турар болза, «Торгалыг» колхозта чүү-даа бодавайн турар. Бир эвес суг-биле эки хандыртынмас болза, хой бүрүзүнден-не 100—150 грамм дук чедир алдынмас апаарын бодаза чогуур.

А. ЕМЕЛЬЯНОВ.

★ ★

Коммунист өңнүктер

Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң мал ажылында коммунистер Б. Баазан биле Д. Санчат-оол боттарының мурнакчы чоруун үргүлчү илередип турарлар.

Эш Баазан колхозтуң инээн 1951 чылдан бээр малдап келген. Бо чылын ол 80 баш молдургаларны хүлээп алгаш, оларның деңгилдезин ниитизи-биле өртүмактан өөрү кылдыр семирткен. Малдың кышкы кажаазын, өдек-чыдынын ол эки белеткеп алган. Молдургаларны кыштан хүр чыл ажырарын хүлээнип турар. Кыштааның чанында өлүн хөй сигенни база чедирип алган.

Хаван ажаакчызы эш Санчат-оол бо ажылынга алды чыл ажыг үеде ажылдап келген. Хаваннарны чемгерер, өдек-чыдынын таарыштырар талазы-биле ол дыка мергежилдиг апарган. Бо чылын оон семирткени 60 ажыг хаванны күүнеге дужаарга оларның шуптузунуң деңзизи улуг болган.

Коммунист Санчат-оолдуң ак-сеткилдиг күш-ажылын партия, совет организациялар үнелеп көргеш, ону СЭКП өбкомунуң болгаш облкүүскомнуң хүндүлел бижии-биле шаннаан.

Ниитинин малын менди кадагалап, оон продуктулуун бедидер дээш чүткүлдүг ажылдап чоруур үстүнде коммунистериниң ажылының чедишкиннерин колхозта партия организациязы бодунуң хуралынга чоокта чаа демдеглээн.

С. ЧАЛЗЫП.

Саадак артында

Бай-Тайга районнуң «Малчын» көдээ ажыл-агый артелиниң Тоолайлыгда 15 кодан шээр малы болгаш сарлыы бар. Колхоз баштаар чери, партия организациязы ында малчыннарның культурлуг амыдырал-чурталгазынче кичээнгейни салып, чамдык чүүлдерни тургускан.

Тоолайлыгның одар, кыштаглары-ның ортузу болур Хөжегей-Аксы деп черде культура баазазының ийи өрээл бажының дерип тургускан болгаш чүнар бажың, магазин база ажыктан. Культбаазада ойнаар хереклелдер болгаш солун, сеткүүлдер четчири-биле бар.

Моон мурнунда малчыннар бараан садып алырда Мугур-Аксы баар, чок болза, сельпо дерги садыы чорудун турган, а ам малчыннар хереглээн бараанларын Хөжегей-Аксында магазинден садып ап турарлар.

К. УСПУН-ДОРЖУ.

Хойжу кышка удур

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң хойжузу Х. Саңгыспаа он чыл дургузунда ниитинин хоюн эки ажаап келген. Чыл бүрүде кымнын-даа дузазы чокка, кыштаан боду септеп ап турар. А колхозта чамдык хойжулар кыштаглаашкын белеткелин чүгле ниити колхоз кылзын, анаа хойжуларның шуут киржири албан эвес дээр хөөннер бар, ол шын эвес.

Хойжу бо чылын бир хойдан-на 2700 грамм дуктү кыргаан болгаш төрээн 340 хойдан 343 хураганны алган. Ам бо күзүн 21 хой хураганнаан, оон 21 хураган менди алдынган. Бодунуң кужу-биле белеткээн 3 тонна сигенин кыштаанда эккеп сараатпап, оттулар чүүлүн четчири-биле белеткеп алган. Хой адаанга чада төгер 1 тонна курраг өдек бар.

Хойжунуң чурттаар чаңгыс-даа хевирлиг чаа чурталга бажыңы чайын-на туттунган. Колхоз баштаар чери Х. Саңгыспааның он чыл дургузунда ниитиниң хоюн эки ажаап келгениниң дугайын тускай демдеглеп эрттирген.

Х. АРАКЧАА.

Дарый хемчег алыр

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң хойлары ам ноябрь айда оолдап эгелей бээри хой фермазының эргелекчизи эш Д. Биче-оолгадаа, колхозтуң баштаар черинге-даа билдингир-ле болгай. Ынчалза-даа хойларны ам-даа чылыг кажааларбиле четче хандырбаан, малдың тускай эртемниглери хой кыштагларының байдалын барып хынап көрбээн.

Фермаңың кыштагларында 30 ажыг кажааларның ниити септелгези багай, чамдык кажааларның эткен часкы хөрженги безин хоортунмаан, кыштагларже мал чеми көңгүс чедирттинмээн. Октябрь 25-те фермаңың хойжуларының чөвүлел хуралы бооп эткен, анда бо айтырыгларны дүвүренчиг эвес кылдыр тургускан, санал шүүмчүлел эрецгей эткен, оон ыңай черле тодаргай хемчеглер алдынмаан.

С. СЫРАТ-ООЛ.

Багай кадагалалда

Бижиктиг-Хаяда төп сүт-бараан фермаңың чоок-кавызында 40 ажыг сараатта бар. Ам ол сарааттарны мал төтчегленгеш чип эгелээн. Оларның дөзү чингелээш, мөөгүлерге дөмейлежи берген, бирээзи мырыңай черде олуртундур барып дүшкен. «Барлык» совхозтуң дирекциязын болгаш фермаңың үчётчиги эш Наксыл-оолду бо байдал чүге дүвүретпейн турарын?

М. БАДЫРАА,
Барыын-Хемчик район.

Сараттар барып ужар четкен

Өвүр районнуң «Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артели бо чылын сиген белеткелиниң планын күүсеттпээн хирезинде-ле бар мал чемин малга кайы-хамаан чок төтчегледип турар. Чижээ, № 1 бригадада 6 сараат сигенни колхозтуң чылгызы болгаш колхозчуларның хууда инектери үргеген чип турар. Сөөлгү үеде ол сарааттар барып ужарынга четкен. Сарааттарның чамдызы кажаалыг-даа болза мал үреп эгелээн.

Эрткен чылын база-ла бо «төөгүнүң» уржуундан, мал чеми дораан төнген болгай. Мал чемин амдыгааштан төтчегледи берген чорук колхозта кымны-даа дүвүретпейн турар.

М. СҮРҮҢ.

Братск ГЭС-тиң тудуунда

★ ★

(Репортаж)

★ ★

Репортажывысты бир эвес хоорайның стадионунга эткен чылын адыг кылаштап келирге улус боолап каапканымдан, 5—6 чылдар бурунгаар амгы Братскиниң СЭКП райкомунуң бажыңының турар черинге Падунуңу чурттакчылары ап сегиртип турганындан, азы хоорайга амдыгаа чедир күүтүлер эрги чаңчыл өзүгаар ужуп кээп турарындан эгелезивисе ол солун-даа болуру чадапчок. Ынчалза-даа шак-ла мындыг таварылгалар Сибирьниң чаа тудугларын эгелеп турар дүшта болганчок-ла тургулаан болур дээрдир. Оон алгаш көөрге, мурнунда 10 муң хире кижи чурттап турган, а ам 160 муң кижи чурттакчылыг Падун тайгазының эткен үеин амгы үеин-биле деңнээн ажыы бар деп бе.

Братскиниң чурттакчылары хоорайының амгы үеинин дугайын өвес, а келир үеин чугаалажырлар чорду. Чүге дээрге келир үениң тыныжы хоорында чедип келген, ону тынып эгелей бергеннер-дир.

Ол-даа канчаар, эгезинден эгелээлицер:

Ангараның кадыр өрииндe комсомолдуң 40 чыл ооңга алдар болдурган тураскаадыг бижик бар. Оон чаныңдан, иштинде чечектер тараан, долгандыр херимнеп каан шөлчүгештен Братск ГЭС тудуу-биле таныжылгам эгелээн.

Ол бедик эрик кырындан шапкын Ангара хем боду-даа, күчүлүг Падун ужарының ак көвүктерлиг саарыы-даа, чоорту чадаланып үне берген, хемни кежилдир тургускан моондак-даа, кырында экскаваторлар ажылдап турар үзүн чал-даа таптыы сүргей көстүп чыдар.

Автомашиналар доозунну бурулдыр маңнашкан, электрилиг каңналганың чидиг оттары ында-ында кызаанаан, көдүрүүр кранларның үзүн сумуннары ол-бо талаларынче долганган, чергеге кысказы-биле чугаалаарга улуг тудугнуң хайнышкынның ажылдары бичии-даа соксаал чок чоруттунуп тур, а бис демир херимге чөленип алгаш Братск ГЭС-тиң кол инженери А. М. Гиндиниңиң чугаазын дыңнап тур бис. Ол мындыг саннарны адады: моондактың бедик 127 метр, кылыны 100 метр, а сутнуң тереци 104 метр болур.

Оон чугаазындан чаңгыс-даа сөс кагбазын ораладжыш, анаа таалай берген-не шелип тур мен оң. Чүге дээрге, бо Братск ГЭС ышкажыл. Бо бүгү саннарны үтпас херек, бо канчаар-даа аажок улуг тудугнуң өзүлүг хемчээлин мага-ботка синиктир угаан билип алыр херек.

Ырактан көөрге улуг-даа чүвелер бичии ышкаш сагындырар болгай. Ынчангаш моондактың бараанын көөрүмге баштай шоолуг эвес-даа дег болду, а чогум чоокшулап кээривиске чүү дээр силер! Ол тудугну боду караа-биле көрбээн кижиге оон өзүлүг хемчээлин бүзүредири черле берге боор.

— Бо тураскаалды тургузарда өрай бодамча чок болган-дыр ийин. Моны сөөлүнде барып 30 метр терең суг хөме алы бөөр дээрзин херекте албаан-дыр — деп, кол инженер чугаалады. Бо хире бедик эрик кыры 30 метр терең суг түүү апаарын ыннап каан шуут кайгай бердивис, чүгле ынчан чогум Братск ГЭС деп чүл дээрзин ылап миннир аргалыг болдувус.

Бистиң чуртувустуң 43 чылдар дургузунда чедип алган чайыннанчак чедишкиннери — делегейде эң болбаазырангай техниканың дээжизи, уран-шевер, ажыл-ишчи холдар, ажыл-үүленин моон мурнунда туруп көрбөөни улуг хемчээлдери бо тудугта мөөцнеттингенин көрдүвүс.

Ажылдар кайтамчык шалыпкын темпилер-биле чоруттунуп турар шөлге чеде бергеш, баштай хамык ажылчыннар дүштеки чемче тарап чоруп каннар-дыр деп бодадывыс. Ында чүгле ийи-чаңгыс кижилер машиналар чанында тургулаар болду. Чогум херек кырында бүгү ажылдарны машиналар, механизмнер күүседип турар чүве бооп-тур, ынчангаш кижилер шоолуг көзүлбезинин чылдагааны ында.

Ажылдап турар ийи медээжок улуг чер казар агрегаттарны чүгле алды кижи башкарар, бир шакта ол агрегаттар 600 кубометр довуракты казып, чүдүүп турар мындыг. Алды аныяк ажылчыннар мүң ажыг кижиниң күжүн солун турары ол тур. Көдүртүр кранның башкарыкчызы комсомолчу оол чер ажа улуг демир-бетон кылыгларны дээр шаары көдүрткеш, салза чогуур черинге аяар чедирип каар, а оон ажи оол холдарында туктар тудуп алган командылап турар, бо-ла деңер даан.

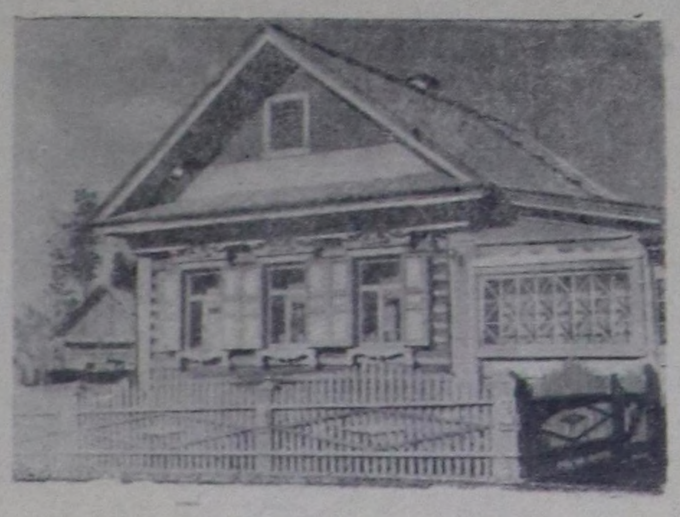

Мындыг чараш бажыңнарны Братскиде тудуп турар.

Братск ГЭС-тиң тудуу. Фотолары авторнуу.

А дөө ол Валерий Юргенсон — Сибирьге болгаш Нева хемге хөй-хөй электри станцияларын тургузарынга киришкен хоочун бригадир бодунуң комплексилиг бригадазы-биле ажылдап тур. Оон бригадазында 140 ажылчыннар Братск ГЭС-тиң бир участогунуң тудуун чорудуп турар, а чаңгыс ол участок безин Днепрогэстен бүдүн-чартык катап хөй энергияны бөөр үжүрлүг. 140 ажылчыннар бүдүн-чартык Днепрогэсти тургузуп турарын бодап көрүүндераан, чаа техниканың күчүзү кайы хире-дир!

Братск ГЭС тудуунга баргаш черле таптыг чурук тырттырып чадаштым. Чүге дээрге, бир эвес кижилерни улгаттыр тырттырып эгелээр болза, ында чоруттунуп турар ажылдың хемчээли, машиналар, механизмнер кирбейн баар, ол база хоржок, а өлүн ырактан тырттыларга кижилер мырыңай хензиг кылдыр үнер, база хомуданчыг.

— Бистин мында техника хаанап турар ийин — деп, бир инженер чугаалаан чүве. Ол чөп харын. Ынчалзажок «техника хаанның» бо күрүнезиниң чогум долу эргелиг өзи кижи дээрзи чугаажок. Кижилерниң уран ажыл-ишчи холдарының аайы-биле, оларның күзөөнин өзүгаар нарын техника, күчүлүг механизмнер ажылдап эгелээр, тудугга хереглээр он-он тонна аар материалдарны оттуг-ыыш хааржаа дег ыңай-бөөр дажыглап, эптей каап, 30—40 метр бедиктен Ангараның дүвүнге 15—20 тонна даштарны моондактай кинр октап турар-ла болгай. Бо бүгү болза бойдусту кижиниң гениймен бодунуң эрге-ажыынга чагырып ап турарының херечизи-дир.

Чуруктуу топтап көрүүндераан, чалдың чогум бедиин бо чорук четче көргүзүп шыдавас, чер дескизинге чедир ам-даа 90 метр хире бар. Бо турар ийи кижи аажок улуг тудугнуң хемчээли-биле алырга, чөгенчиг бичии көстүр-дүр, а херек кырында олар ол хире бедикте шөлээн, чоргаар ажылдап турарлар болдур ийин. Бир эвес мен оларның-биле чугаалажырын күзөзимзе, чеди километр ажыг дөштү өрү үнер апаар мен. Кайы хире бедикте-дирлер, чээ!

Братск. Чогум ол чүл ынчаш: өрги Братск суур бар, ында чүгле бичии пароходтар турар чер бар, оон өске онзагайланыр чүү-даа чок. Оон 30 километр черде чаа Братск бар. Ында бажыңнар шупту ийи каът, чаагайжыттынган, кудумчулары ногаанчыттынган, чечектер тараан садчыгаштарлыг. Хоорай даштында дыка хөй ыыш дазылдары, дөштер оваалап каан. Чоокта чаа-ла чаа Братскиниң өрнунга шыргай ыыштарлыг тайга турган болгай-ла.

1956 чылда чаа Братскиниң турар черинге 200 ажыг майгыннар турган. Ам ында каас-коя дерттинген туристер базазы, яслилер, уруглар садтары, школалар, клубтар, кинотеатрлар, магазиннер болгаш тудуг техникуму ажылдап турар.

Бо хүнгү Братск — чырык, каас-чараш, оюн-тоглаа, катыг-хөг куттулган лөглүг хоорай. Езулуг-ла аныяктарның чаа хоорайы. Оон төп кудумчузунда «Совет чон бодунуң аас-кежиин тургузуп турар»— деп лозунг кинскип турар.

Братск ГЭС тудуундан Иркутск чедир 600 километр ажыг черге чаа далай тыштып келир, оон шөлү ыанкалдан чүгле өнчин. Мурнунда бо чаа далай орнунга чурттан турган 70 муң ажыг кижилерни өскээр көжүүп эгелээн. 16 муң бажыңнарны, 8 миллион кубометр ыыштыг өскээр чайладыр ажылдар эгелээн.

Бис Коновалово деп чаа суурже хап бар чор бис. Човаачы Володя анаа-ла дазыр шөлче айыткаш: «маңаа суг транспортунуң бир өртээли турар, колхозтан тараа дужаарда амыр-ла апаар, машинага сөөртүп келгеш, пароходче чүдүре каапкар» дидир. Бис пароход өртээлиниң тургустунар черинде ногаан аргаже көргүлээш чиктигинин кагдывыс. Шынап-ла баштай бүзүрээри берге дээрим ол ийин.

— Кырганнар баштай шуут бүзүревейн турганнар. Братск ГЭС-ке чедир моон 400 километр болгай, маңаа 32 метр терең суг кайын келир чүвел. Баштактаныш тур боор силер дижип турдулар — деп, колхоз даргазы И. А. Донской биске чугаалады.

Оон сөөлүнде Ангараны чаңгыс хонукта-ла моондакташкан деп дыңнааш, олар бүзүрей берип-тирлер.

Мурнунда турган бичии суурларны чаңгыс черге эккеп каттыштырыпкан болду. Эргидеги 63 суурлардан ам 6 суур тургустунган. Ол чорук колхозчуларның культура амыдыралын улам өскижидерин хандырган. Чижээ, чаа Калтук деп суурда 16 аал ишти чурттаар 2 кат бажыңнар, столоваялар, чунар бажыңнар, хеп чуур, даараныр, шак септөөр мастерскаялар болгаш харындаа автоматтыг телефон станциязы безин бар. Суг дамчыдылгазының системазын, радио, электри четкизин тургускан. Бо бүгүнүң чамдызы улуг хоорайларда безин чок болгулаар болгай. А мында оларны шупту-зун кылып турары магалыг-дыр. Чаа черлерни ажыглалга шиңгээдип алыр талазы-биле тускай трест тургустунган. Ол трест 10 муң гектар ажыг тайганы тарылга шөлдери кылдыр чаартып турар.

Бис чаа бажыңнарга кирип, оларның өөлери-биле чугаалажып көрдүвүс. Олар шупту-ла чаа черге чурттап эгелээннинге аажок таарзынганын илередир болдулар. Чижээ, Иван Матвеевич Ермаков, 1929 чылда колхозка кирген, 1930 чылдан бөөр партия кежигүнү. Оон өрги бажыңы 36 дөрбелчин метр турган, ол бажыңның өртөөн тускай комиссия 9500 рубльте доктаатган. Ермаковтуң амгы чаа бажыңы 76 дөрбелчин метр, 18 муң рубль өртектиг. Ермаковтар чаа суурга чоокта чаа кежүп келгеннер, а оларның бажыңының өжиинде көге-бугалар өмгежок кылаштажып тур. Олар өзүлүг, баилак чаагай, культурлуг амыдыралды чаа черге уламчылап, амыдыралдың терецинче улам ханылап бар чоруурлары ол. Братск ГЭС база чүс-чүс чылдарда соксаш дивейн ажылдаар кылдыр тургустунып турар, ол Сибирьниң, бүгү Совет Эвилелиниң чонунга аас-кежиктиг, чаагай амыдыралды, чылыгны, чырыкты бөөр.

В. БАХТИН.

БРИГАДАНЫҢ ТӨРҮТТҮНГЕНИ

Ажыл шагының соонда цехке оолдар артып калган. «Коммунистиг ёзу-биле ажылдап, чуртталы өөренип көрөөлиңер, эштер. Ынчангаш коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп атты чедип алыылыңар!— деп, комсомол организациязының секретары эш Найданов өөрүүге саналдаан.

— Шын-дыр. Ындыг саналды кижи бүрүзү күзелдиивис-биле деткиир бис— деп, Петр Шулгин чугаалаан.

Ону деткиирде, бригаданы организастаар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, чурумну шынгыы сагыыр, бүдүрүлгениң цехке бердинген ай планын ажыр күүседир, бүдүрүп үндүрер продукцияның шынарын бедидер, доктаамал өөренир болгаш үлегерлиг чурттаар херек деп оолдар ыяк дугуржуп алганнар.

Коммунистиг күш-ажыл бригадазының ады дээш демисежир бригаданың бригадириңге алдыгы разрядчы Тихонов соңгуткан. Бригаданың кежигүннери кылдыр 8 кижи адын бижиткен. Чурук тыртарының бөлгүмүн база организастап алган. Аңаа өөренир кылдыр Шулгин, Перешов, Терехов, Ахматулин олар бир дугаарында бижиткеннер.

Аныяктарның эгелээшкинин комбинаттың дирекциязы, партия, профэвилел, комсомол организациялары чаңгыс аай деткээн.

Бригада бодунуң организастаттынганының баштайгы хүннеринден-не ажылдың эки түңнелин көргүзүп эгелээн. Тус-тус кижилер аразында социалистиг чарышты хүннүң түңнеп, оларның күш-ажылының көргүзүүн түскай самбырада бижип турар. Аныяк ажылчыннарның шевер холдары шкаф, стол, сандай, диван дээн ышкаш өске-даа нарын херекселдерни хөйнү бүдүрүп үндүрген. Баштайгы айның бүдүрүлге планын 130 хуу күүсеткен.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

Туран райүлетпүр комбинады.

Ол база чугула эртем-дир

Чогаалчы канчаар бижий-дир, композитор ындыг хевирге аялганы чогаадыр. Композиторнуң аялгазын күүседикчи ырлап турар. Ынчалзажок маңаа өске бир чүүлдүң дугайын чугаалаксап тур мен.

Ынакшылдың ырларын чамдык бичии назылыг өөреникчилер азы мырыңай школа азы четпээн уругларга ырлажып турарының чылдагааны чүдел? Чүге дээрге оларга таарышкан ырларны тыва чогаалчылар болгаш композиторлар эвээш бижип, олче кичээнгей салбайын турарында. Чижээ, суурнуң ортузунга бичии уругларнан тургаш, мынча деп ырлаан хорааның дыңнаан мен:

...Оларны бис уттупкаш,
Ошкажыпкан болдувус...

Бо аңаа бодап каан чижек эвестир.

Амгы үеде бистиң тыва школаларның 1—6 класстарынга чедир ыр болгаш музыка кичээлинге ажыглаар, уругларга таарыштырып чогааткан ырлар ховар болганындан ыр башкыларынга ындыг ырларны уругларга шилип өөредири кончуг берге.

Чижээ, «Ырлажылы» деп ыр номунда Төрээн чурт дугайында ырлардан аңгыда уругларга таарышкан үгле 11 ыр бижиттинген. Чамдык ырлар дыка-ла таарымчалыг, а уругларга ырлаптар дээрге боостаага таарышпас, үнү эмин эртир бедик болур, ынчангаш уругларның назыларының аайы-биле, оларның боостаазының диапазонун барымдаалап бижээн ырлар эвээш деп үүе дораан-на бодалга кирип кээр.

Уругларга ёзулуг тааржыр кылдыр бижээн Р. Кенденбильдиң «Тук» деп ырын ырлааргa чиик болгаш эптиг. База А. Лаптаңның чогаатканы «Чалыы назын байырлалы» деп ырда хөлүн эртир бедик үннер бар. Бирги октаваның (си)-ден ийиги октаваның төнчүзү (ля)—деп нотага чедип турар. Эмин эртир бедик ырларны уругларга өөредири берге. Оон аңгыда тыва школаның 5—6 класстарынга ыр, музыканың программазы чок болганда ыр кичээли бедик деннелге четпейн турар.

Уругларга таарыштыр бижээн кыска чараш ырларның чыындызын чогаадып тургузары—бистиң чогаалчыларывыстың болгаш композиторларывыстың бир кол хүлээлгези болур.

Оон-биле чергелештир ыр, музыка—школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылының программазында кирип турар болганда областың улус өөредилге килдизи бо талазы-биле өөредилге номнары, көргүзүлге материалдары, программалар-биле хандырары чугула.

Ыр, музыка кичээлдериңе хереглээр хөгжүм херекселдери көдээ школаларда чок. Чижээ, Тээли ортумак школазында ыр, музыка кичээлинге чаңгыс эрги баянны ажыглап турар.

Кызыл, Чадаана, Шагаан-Арыг хоорайларда база өске-даа школаларда база ортумак өөредилге черлериңде ыр, музыканың үр чылда ажылдаан мергежилдиг башкыларның арга-дуржулгаларын чаа эгелеп чоруур аныяк башкыларга дамчыдарының хемчеглерин алыр херек.

Ынчангаш областың улус өөредилге килдизинден школаларда ыры, музыка башкыларынга тускай семинар организастаары негеттиниң турар. Чүге дээрге ол болза школачыларның эстетиктиг кижизидилгезинге эң чугула эртем болгай.

Т. СЕРЕН-ООЛ.

Бай-Тайга район.

Баштайгы олча

ИШКИН. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районда «Ишкин» колхозтуң баштаар чери бо чылын аңчыларны эрткен чылдыындан организастыг аткарган. Оларның белеткели база багай эвес, кижи бүрүзү тывыш талазы-биле тодаргай онаалдаларлыг.

Колхоз даргазы эш Найдының дыңнатканын ёзугаар алырга, баштайгы келгеннериң олчазы: 1000 ажыг диин, 60 киш, 1 адыг болгаш оон-даа өске. Олар база катап аттанырынга белеткенип турар.

Механизаторлар хуралы

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң механизаторларының ниити хуралы болуп өткен. Машина-чепсектиң эдилелиниң болгаш кывар, чаар чүүлдүң камналгазының дугайында санал шүгүмчүлел чидиг байдалга эткен.

М. Чамыян, М. Аржай-оол болгаш өске-даа трактористер боттарының тракторларын камныг өдилеп чайлаап, кышкы үеде септелгезин аксеткилдиг чорудуп турарлар. М. Хуралбай, К. Бүлчүн-оол, М. Семис-оол, С. Дарыма чолаачылап турар автомашиналарын эки ажаап, кадагалап, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыг сагып, үлегерлиг ажылдап турарлар.

Оон-биле чергелештир автомашиналарын камнавас, ниитиниң черлеринге чурум үрээр, арагалаар чолаачылар М. Адар-оол, М. Оттук-оол, М. Кызыл-оол, М. Чотпан оларны хуралга санал берген эштер шыгыы шүгүмчүлеп, бо күзүн Улаатай деп черге машиналарын үскүлештирип үрээн М. Кызыл-оол биле М. Чотпанга харысалга хүлээдирин негеп турганнар.

С. ШОЙДАК.

Чеди чылдың кижилери

Валентина Васильевна Чашинаның ады бистиң областа калбаа-биле суражаан. Ол «Элегес» совхозтуң эң дээре саанчыларының шагдан-на тура бирээзи. Валентина Васильевнаның мурнакчы дуржулгазы аныяк саанчыларга үлегер-чижек болуп тура).

Ол чыл санында бодунга алган хүлээлгезин ак-сеткилдии-биле ажыр күүседип, Төрээн чуртка каш-каш муң тонна сүттү саап берип турар.

Чурукта: мурнакчы саанчы Валентина Васильевна Чашина.

Фото С. Феоктистовтуу.

Дуржулгалыг ажаакчы

Чеди чыл планының ийиги чылының эгезинде СЭКП-ниң Барыын-Хемчик райкому, райхүүском районнуң колхозтарының, «Барлык» совхозтуң мурнакчы хойжуларының, саанчыларының, хаван ажаакчыларының, чер ажылының мурнакчыларының каттышкан хуралын эрттиргеен. Ук хуралга чеди чылдың ийиги чылының планныг онаалгаларын чедиишкинниг күүседир дугайында айтырыгны чугаалашкан болгаш хуралдың киржикчилери боттарынга бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Оларның иштинден «Совет Тыванын беш чылы» колхозтуң хаван ажаакчызы Ооржак Дагаевич Өлепаа бодунуң саналынга мынча дээн:

— Мен чеди чылдың бирги чылында бодумнуң ажаап турарым беш хаваннарымның хаван бүрүзүнден-не 10 хаван оолдарын доруктуруп өстүрер хүлээлгени алгаш, бир төрүүр хавандан-на 13 хаван оолдарын ажаап, менди өстүрдүм. Бо чылын бодумнуң бүгү бар аргаларымны, күжümну үндүрүп тургаш, бир төрүүр хавандан-на 15-тен эвээш эвес хаван оолдарын менди өстүрүп, колхозка хүлээдир мен—деп хүлээлгени албышаан, районнуң бүгү хаван ажаакчыларын социалистиг чарышка кыйгырган.

Хуралдың часпарында Өлепааның бедиткен хүлээлгезин чамдык эштер чигзинип, «эш Өлепаа силер хөлүн эртир-ле салыптыңар эвес бе, берге-ле эвеспе» дижип тургулаан. Оларның аразында харындаа ол колхозтуң чамдык удуртукчулары бөзин ынча дижип турган.

Ооржак Дагаевич оларга чаңгыс-даа чүве чугаалаваан болгаш оон бодалынга үгле чаңгыс:—алган хүлээлгемни үгле херек кырынга боттандырайн—деп изиг күзеп турган.

Чамдык үелерде хаваннарга чем үстү бээр үүлдер Өлепаага чаңгыс удаа эвес таваржып турган. Ынчалза-даа Өлепаа бодунуң алган хүлээлгезин амыдыралга боттандырар дээш бүгү күжүн болгаш аргаларын үндүргениниң түңнелинде төрүүр хаван бүрүзүнден 19 хаван оолдарын менди камгалап, доруктурган.

Колхозтуң дуржулгалыг хаван ажаакчызы Ооржак Дагаевич амгы үеде чеди чылдың үшкү чылынга чедиишкинниг ужуражыр сорулганы салып, төрүүр хаван бүрүзүнден 20-ден эвээш эвес хаван оолдарын камгалап доруктурарын планнап, кышка эргежок чугула курлавырларны белеткеп ап турар.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Чурукта: хаван ажаакчызы Ооржак Өлепаа.

Чураан И. Салчак.

Чугаалажыш-ла турар, түңнел чок

Күрүнеңиң Кызылда педагогика институду ажыттынганындан бээр өлүмнүг үелер эткен. Келир чазын тыва дыл, төөгү, математика болгаш орус дылды башкылаар дээди эртемниг 80 башкыларны институт дооскаш, дүрүп үндүрер. Институтта студентилер шуут өөренип турарындан аңгыда бот-өөредилге-биле база өөренип турар. Бот-өөредилге салбырын бо чылдың ноябрь 1-де 50 ажыг студентилер доскаш, дээди эртемниң дипломун алганнар.

Өөредилгени амыдырал-биле холбаштырар ажылды институт эки организастап турар. 1960—61 өөредилге чылында институт 4-кү курстуң студентилерин областың школаларынче бүдүн чылда практикалаары-биле тарадып чоруткан. Бо студентилер институтка 3 чылда өөренип алганы теориязын амыдыралбиле холбаштырып ажылдааш, келир күзүн 5-ки курсту доозарлар.

Ынчалзажок институттуң өөредилге-кижизидилгелиг ажылында чамдык четпестер бар. Чижээ, бо өөредилге чылында институтта музыка башкызы чок, оон ужурундан 2-ги курстуң студентилери эткен чылын өөренип турганы музыканы сокстаткан. Педагогика факультединиң 2-ги курузунуң студентилери баянны өөренирин уламчылаарын күзеп турарлар. Амгы үеде областа музыка башкылары ховарындан башкы тывылбайн турар. Бо талазы-биле институттуң директору башкы кадрларбиле институтту өй-шаанда хандырбааны четпес. Ол ышкаш институттуң бот-өөредилге салбырында туспус курстар аайы-биле өөредилге программазы доктаамал эвес турган. Оон ужурундан кайы курска каш экзаменнер тударын билип алыры бот-өөредилгелиг студентилерге дыка берге.

Чамдыкта планда чок эртемни экзамен тудар кылдыр киирип каанын студентилер экзамен үезинде көөр таварылгалар тургулаар. Бо айтырыгны дыка хөй катап чугаалажып келзе-даа түңнел үндүрбейн турар.

Ынчангаш институттуң дирекция чери (директору эш Кунаа) болгаш бот-өөредилге салбыры (директору эш Метляева) ол четпестерни чайладыр талазы-биле хемчегни алыры чугула.

К. ХЕРТЕК.

Ачазы эдертээн.

Фотоэтюд В. Лутковтуу.

„Шенелде хуусаа“

КИНО

Экранга ийи комсомолчу оол көстүп келир. Оларның аттары Сергей Зайцев болгаш Саша Егоров. «Истеп хынаар черниң ажылдакчылары үргүлчү ийылда, амы-тынын ышкынары ырак эвес» деп, истеп-хынаар чер начальнигиниң сөглээн сөстерин Сергей катаптап чугаалаар. Оон шырайы ширинин, бүгү бодун шыңгыы тутунуп турар. А Сашаның арны чазык, чымчак болгаш уян көстүр.

— Коргуп тур сен бе?—деп, Сергей оон айтырар.

— А сен?—дээш, Саша, олче удур көөр.

— Чок.

— Ынчаарга мен база.

«Мосфильмниң» кино үндүрер черинге И. Болгаринниң бижээн сценарийин ёзугаар кылган «Шенелде хуусаа» деп кинонуң эгези мындыг. Ол кинонуң үндезининге П. Нилинниң «Шенелде хуусаа» деп тоожузун ажыглааш, аңаа аныяк совет республиканың амыдыралында берге үени—чаа экономиктиг политиканың байдалдарын көргүскен. Ынчан чурт иштинге янзы-бүрү хоралыг идеегеттер—дээрбечилер, чижеңнер болгаш өске-даа дайзыннар турган. Оларга удур демиселге Ленинчи комсомол оодунуң эң дээре күштерин совет истеп-хынаар органнарның ажылынга дузалаарынче угландырган. Аажы-чаа-даа талазы-биле, истеп-хынаар черниң ужур-дузазын билип турарындаа талазы-биле бот-боттарынга дөмейлешпес Сергей Зайцев (арт. В. Невинный) болгаш Саша Егоров (арт. О. Табаков) бир ай хуусаалыг шенелделиг ажылдап турарлар.

Аныяк ажылдакчылар эвээш эвес бергелерни эртип, сорук-күзелин дадыктырып, бо чугула ажылга улам өзүп каңналырлар. Оларны дуржулгалыг истеп-хынакчы коммунист Ульян Григорьевич Жур (арт. О. Ефремов) бергелерге өөредип, бодунуң байлак дуржулгазын, арга-мергежилин дамчыдып турар. Ульян Журнуң болгаш оон аныяк өөнүктериниң аажы-чаңын көргүзерде, төөгүлүг эткен үениң революстуг болуушкуннарын көргүзерде, В. Герасимов ол төөгүлүг хүннерни амгы үениң байдалы-биле холбаштырар деп шиитпирлээн. Ынчангаш ол артистерге:

— Аажы-чаң байдалдарының талазы-биле онзагай «төөгүлүг» демдектер дилевеңер. Амгы үениң аныяк кижилери ындыг байдалдарда канчаар хөделир ужурлуг, шак-ла ынчаар хөделиңер—деп айтып турган.

Оон ужурунда «Шенелде хуусаа» деп кино-чуруктуң маадырларының дыка хөй бодалдары бистиң амгы бодалдарывыс-биле ханы холбажып турар. Саша Егоровтуң: «Совет истеп-хынаар органнар чазыг кылган кижилерни шын орукче кииреринге дузалаар» деп бодалдары кончуг-ла чогуур өйүнде дыңналып турар. Оон ролюн артист Олег Табаков сагыштан ыравас солун ойнаан. Ол аныяк оолдуң баштайгы ажылга—кижи өлүртken черге протокол бижип турузуп оргаш, моорап барып дүшкениниң сөөлүнде бодалдары, бажыңына угбазы-биле болгаш дуңмалары-биле бодунуң ажылының ниитилелге ажыктыының дугайында биче сеткилдиг чугаалажылгазы, берге таварылгаа шиитпирлиг хөделип билирі болгаш келир үе дугайында чырыкчаагай күзел-бодалдары көрүкчүнүң сагыш-сеткилин хаара тудуп, хайныктырып кээр.

Чаагай чуректиг, өткүт угаанныг совет удуртукчу коммунист Ульян Григорьевич Журнуң ролюн артист Олег Ефремов чедимчелиг ойнап күүсеткен. «Бирги эшелон» деп кинога ойнаанының сөөлүнде Олег Ефремов үр үеде Москвада «Современник» деп театрга режиссёрлап, артистеп ажылдап турган. Ам бо кинога ойнап, Ульян Журнуң аажы-чаңын, мөзү-шынарын көргүзерде чаа аргаларны ажыглаан.

Ульян Жур—салым-чаяанныг кижизидикчи, угаан-сарыылдыг удуртукчу. Кижи өлүртken черге Саша Егоровтуң моорай бергениниң сөөлүнде Жур ол оолду чеверлер аразы-биле эдертип, оодунуң ажылдап эгелээн файдаларын хөөрөп берип, дайзын-биле шыңгыы сегиржип алыышкын болган черге эрес-дидим, чалданыш чок чоруктуң боттуг үлегерин көргүзер. Ол кижилерни эки ылгап билир, Саша Егоровтуң эки талаларын деткип, Сергей Зайцевтиң хөлүн эртир эрес бооп көстүксээр, чамдыкта мырыңай дошкун талаларын оолдуң бодунга билиндирип турар.

— Партия мени дээрбечилерни тудуп хоругдаары-биле чоруткан үүе төлээде, оларны ам-даа хайыра чокка тудар мен—деп, коммунист Журнуң чидиг сөстери кинонуң сөөлгү кезиинде чаңгыланып дыңналыр. Бүгү совет улус ниитилелге хоралыг идеегеттерни сойгалап илередип турар амгы хүннерде «Шенелде хуусаа» деп кино-чурук улуг ужур-дузалыг.

А. ДАРЖАА.

Редакцияга ЧАГААЛАР

Каяа чунарыл, каяа баш таартып алырыл?

— Бөгүн суббота-ла болгай, чунуп алыр бис бе?—деп кожамдан айтырдым.

— Ол чүү дээриң ол, чунар бажыңывыс кайдал ынчаш, силер чунар бажың изидип алдынар бе?—деп менден удур айтырды.

— Чунар бажың изидер боор бе, суурнуң чунар бажыңы бар-ла болгай — дидим.

— Аа, ол ажылдавайн турар-ла болгай, үрелген хевээр, ам-даа септеттинмээн, чү кончуг кижи боор силер, чунар бажың дээриңерге чунар бажың изидип алган-дыр дээш сагыжым безин чырый берди — деп арай хомудай аарак чугаалады.

Тоора-Хем суурнуң кудумчузунга бо үстүнде ышкаш чугааларны субботаларда дыңнап болур. Кудумчуга чунар бажың айтырган кижилер-ле хөй болур, ол боттарында хууда чунар бажың чок эштер-дир. Чунар бажыңныг улустуң чунар бажыңын дилээрге олар боттары ол хүн изиткен турарлар. Чунар бажың чоктар ынчаар-ла артып каарлар, чамдыктары бажыңларында «чунар бажыңнаан» турарлар.

Каяа чунуп алза эки? Чунар бажың кажан септеттинерил?

* * *

Ажыл шагының соонда бажыңымче бар чорааш, бистен ырак эвес бажың чанында херим иштинде элээн каш әрлер мөөңнешкен, магазинде хлеб, чем эвлүүнде улус ышкаш турупкан тур.

Чү болуп турар чоор дээш чоокшулап чедип келгеш хөөрүмге баш таарышкан улус болду, мен базала бажым дүгүн таартып алыр кижи дилеп чораан болгаш олар-биле кады туруптум.

Оларның бирээзи тура:

— Мен бажым дүгүн, тудуг болгаш коммунал конторазы баш таарыыр черни хаап каапкан соонда таартып көрбедим. А мастерская турган-даа болза, орта ажылдаар эвес — диди.

Оон ол хомудалы кончуг чөптүг, район төвүнүң чунар бажыңы болгаш даараныр мастерскаязы хагдынгандан бээр ийи ай чоокшулаан, бо үениң иштинде оларны септеп аптар-даа арга турган.

Коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазы (эш Дугаржап) бо айтырыгны хөрөкке албайн турар.

Директор Дугаржап боду хууда чунар бажыңныг-ла болгай, ол аңаа чунуп аптар, а суурнуң чону каяа чунарыл?

Айтырыгны көдүрүп, бо айтырыгны шиитпирлээр үези келген.

С. ТАНАА.

Харыысалга чок байдал

«Межегей» совхозтуң Кара-Булуң салбырында күш-ажылды багай организастап тургускан. Чамдык хүннерде ажылчыннар кандыг-даа ажыл кылыр аайын тыппайн баргылаар. Ол чүден болганыл дизе, ховуу бригадларының, ферма эргелекчилериниң, үчётчихтериниң үргүлчү солчуп келгениниң үржүктарыдыр.

Бо чыл дургузунда салбыр эргелекчилери 4 катап солушкан: баштай П. Тюдешев, оон соонда В. Никитин, Коваленко ажылдап турган, олар шуптузу ажылга харысалга чогундан үндүрткеннер. Амгы үеде салбыр эргелекчизинде ол-ла В. Никитин катап киргеш, ажылга тодаргай экижидилгени чедип албаан, харындаа ажылчыннарны хөрөктээри база арагалаары кедерээн.

Оон ыңай ховуу бригадириңге бо чылдың дургузунда П. Ермолаев, Л. Байкалов, К. Переверзин солушкан, ам П. Ермолаев катап ажылдап турар, а үчётчикке В. Кудинов, В. Волянский, А. Бахарев, Н. Вагаанов олар элчип-селчип ажылдап келгеннер. Кадрларның доктаамал эвес чоруу салбырының ажыл-агыйының экиживезинге чылдагаан бооп, тустус ажылдакчыларының хамаарышкан хөрөөнге харысалга чок чоруун болдуруп, арагаларны, быдамыктарны, чалгааларны өнемчидип турар.

В. ШОЙЛАА.

Биске бижип турары

Каа-Хем районнуң «Тере-Хөл» колхозунда ясли, уруглар садының байдалы кончуг багай. Ында уруглар удуур орунар чок болганындан шала кырында чоорган чаткаш оларны ында удуп турар. Ында уруглар ойнаар херекселдер чок, ону каастап шимээн плакаттар-даа чок.

Уруглар садынга 25 кижи турзун дээн болза, ам үгле 16 кижи бар. Яслиниң байдалы оон дээредевес. Уругларның кедер хептери база чоорганнары чедишпес. Бо четпестерни чайладып, ясли, уруглар садын бүгү-ле эргежок чугула херекселдер-биле дарый хандырар дугайында районнуң улус өөредилге килдизи 2 ай бурунгаар зазаан. Ам ол ясли, сад-даа хагдынарынга четкен.

Ясли, уруглар садының ажылын экижидиринче колхоз баштаар чери, районнуң улус өөредилге килдизи сагыш салза чогуур.

С. СЕДИП.
В. ДОРЖУ.

Парлаттынмаан чагааларның изи-биле

Каа-Хем районнуң Шынаа көдээ Совединиң Кунгуртуг суурда чурттакчыларының хуузунда инектериниң кадаттан дашкаар сандаргай, колхозтуң сараттарын чип, үреп турарын илереткен көдээ бижикчиниң чагаазы редакцияга келген. Кадарчылар С. Сандывай, О. Сенги оларның халас күш-хүнү ап, инектерни сула салыпканын база бижээн.

Ажылчы чоннар депутаттарының Каа-Хем район Совединиң күүскомунуң даргазы эш Х. Даржаанның редакцияга дыңнатканы болза, шүгүмчүлелдиг изи-биле бо айтырыгны Шынаа көдээ Советтиң күүскомунга тургускаш, бар турган четпестерни чайлаткан.

«Шынның» материалдарының изи-биле

„Тоомча чок чоруктуң уржуктары“

Мындыг эге-биле октябрь 14-те үнген «Шынга» А. Бегзиниң Улуг-Хем районнуң СЭКП-ниң XX съездизи аттыг колхозунуң Оймахта № 2 сүт-бараан фермазының ажыл-ишчилериниң чурттаар оран-сава-биле багай хандырылгалыын илереткен шүгүмчүлелдиг чүүлү парлаттынган.

СЭКП Улуг-Хем райкомунуң биске дыңнатканы болза, колхозта партия эге организациязының бюрозунга Оймак болгаш Арыг-Бажы фермаларның эргелекчилери эштер Маадыр-оол, Сереп оларның информацияларын дыңнаап, фермаларда чурттаргы сагыш-сеткилин хаара тудуп, хайныктырып кээр.

Чаагай чуректиг, өткүт угаанныг совет удуртукчу коммунист Ульян Григорьевич Журнуң ролюн артист Олег Ефремов чедимчелиг ойнап күүсеткен. «Бирги эшелон» деп кинога ойнаанының сөөлүнде Олег Ефремов үр үеде Москвада «Современник» деп театрга режиссёрлап, артистеп ажылдап турган. Ам бо кинога ойнап, Ульян Журнуң аажы-чаңын, мөзү-шынарын көргүзерде чаа аргаларны ажыглаан.

Ульян Жур—салым-чаяанныг кижизидикчи, угаан-сарыылдыг удуртукчу. Кижи өлүртken черге Саша Егоровтуң моорай бергениниң сөөлүнде Жур ол оолду чеверлер аразы-биле эдертип, оодунуң ажылдап эгелээн файдаларын хөөрөп берип, дайзын-биле бажыңнарын чылыглап, чугайлаткылаан.

* * *

Ол-ла солунга «Кызылдың бүдүрүлгелеринде кышка белеткелдер» деп эгелиг, рейд бригадазының материалы парлаттынган.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң даргазы эш Красныйның дыңнатканы-биле алырга, бүдүрүлгелерниң кышка удур белеткелин күүскомнуң хуралынга чугаалажып көргеш, хемчеглерни алган соонда, рейдиде кирген бүдүрүлгелер кышка белеткелин бүрүн доскан.

БОГҮН БО АРЫНДА:

Мурнуу Вьетнамда АКШ-тың чалчазы буурап дүшкен

• • •

КНО-га география талазы-биле чөптүг хуваалданы сагыыр

• • •

ЛАОСТА БАЙДАЛ

• • •

Бистиң спортчуларывыстың даштыкыда чедишкиннери

КНО-нун Кол Ассамблеязының XV сессиязында

ПОЛИТИКТИГ КОМИТЕТТЕ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ноябрь 10-да эртенги хуралга Политиктиг комитеттиң даргазы, Цейлониуң төлөлекчизи Кореаның медеглээни болза, комитетте чепсегленишкинни бүгү-нинти болгаш бүрүн дүжүрер дугайында чугаалажып турар айтырыгның талазы-биле адын бижиткен ораторлар менде чок-тур. Чепсегленишкинни дүжүрер айтырыгның талазы-биле бар турар резолюцияларны тодаргай чугаалажып көөрүн эгелевес, чүге дээрге, ол резолюцияларның авторлары бот-боттарының аразында баштай чөвүлежип алыр арганы оларга бээр деп саналды ол киирген. Резолюцияларның авторларының аразында баштайгы чугаалажыышкыннар доостуру-биле дораанна чепсегленишкинни дүжүреринин айтырыын чугаалажып көөрүн катап эгелээр деп Кореа медеглээн.

Кореаның саналынга төлөлер удурланмаан болгаш ону бир үн-биле хүлээп алган.

Мынчангаш Политиктиг комитетке чепсегленишкинни бүгү-нинти болгаш бүрүн дүжүрер дугайында айтырыгның талазы-биле нинти чугаалажылга доозулган, анаа 64 чурттарның төлөлекчилери киришкен.

ТӨЛӨЭ ЭРГЕЛЕРИН ХЫНААР КОМИТЕТТЕ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ноябрь 11-де, төлөэ эргени хынаар талазы-биле Кол Ассамблеяның комитединин хуралынга Каттышкан Нациялар Организациязынга Конгонуң төлөэлелгезинин дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү үргүлчүлеп турган.

Филиппиннерниң төлөэзи Конгода байдалдың тодаргай эвезин мининген болгаш Африка—Азия чурттарның «эптештирилге комиссиязын» ол чуртче чорутканынга безин байыр чедирип турган. Ынчалзажок Касавубунуң шилип алган кижилериниң төлөэ болур эргелерин Конго Республиканың төлөлекчилери кылдыр бадылаар дугайында резолюцияның америк төлевилелин хүлээп алырын ол негеп турган. Коста-Риканың болгаш Испанияның төлөэлери АКШ-тың резолюциязын деткип база санал бергеннер.

Марокконуң төлөэзи АКШ-тың саналын хүлээп алыр чорук Кол Ассамблеяның мурнундагы шиитпирлериниг чөруже бээр деп айыткан.

Ооң дараазында ССРЭ-ниң төлөэзи В. А. Зорин санал бергеш, КНО-га Конгонуң төлөэлелгезинин дугайында айтырыгга хамаарышкан долу болгаш бүзүрелдиг документилерни комитетке киирерин совет төлөэлернин эге баштайындан тура негеп келгенин сагындырган. Чиргине секретарь болгаш ооң аппарады принципиалдыг ужур-дузалыг болуп турар алаан хөй чугула документилерни билдинмес чылдагаан-биле тарадып бербээн деп Зорин айыткан.

Совет төлөэлекчиниң айытканы болза, ам Каттышкан Штаттар бодунга ажыктыг болуп турар төлөэлериниң төлөэ эргезин дүрген-не бадыладырын, конго улустуң дүрүм ёзугаар соңгуттурган төлөэлекчилерин КНО-нуң ажылынга кириштиррининден чайладырын ораддажып турар. АКШ-тың сагыш-сеткили саттынывы Мобутунуң ёзу-чүрүмүнүң талазында болуп турарын ол медеглээн.

ССРЭ-ниң төлөэзи Кол Ассамблеяның шиитпирлеринге чөрүштүр КНО-га Касавубунуң төлөэлериниң төлөэ болур эргезин бадылаарын саналдап турар АКШ-тың резолюциязының төлевилелин хүлээп албас деп комитетти кыйгырган.

КАР-ның болгаш Марокконуң төлөэлекчилери резолюцияның америк төлевилелин бадылаарынга безин бистиң төлөэлеривис киржип шыдаар аргавыс чок деп медеглээннер.

Ооң дараазында Касавубунуң томуйлаан кижилериниң төлөэ эргезин КНО-га Конгонуң төлөэлекчилери кылдыр бадылаарын Кол Ассамблеяга сүмелеп турар америк саналды дарга бадылаашкынга киирген. Гаити, Испания, АКШ, Филиппиннер, Чаа Зеландия, Коста-Рика америк санал дээш бадылаан. Совет Эвилелиниң төлөэзи улур бадылаан. КАР болгаш Марокко бадылаашкынга киришпээн.

АДМИНИСТРАЦИЯ, БЮДЖЕТ АЙТЫРЫГЛАРЫНЫҢ КОМИТЕДИНДЕ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының Бешки комитединге КНО-нуң информастыг ажыл-чорудулгазының дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү доозулган.

Чугаалажылга үезинде өлөөн хөй чурттарның төлөэлекчилери Каттышкан Нациялар Организациязының ажыл-чорудулгазының ол талазында улуг четпестерин айытканнар. Гананың, Болгарияның, Польшаның, Венгрияның, Югославияның болгаш Суданның төлөэлери КНО-нуң информастыг органнарының ажылдакчыларын шилип алырда география талазы-биле чөптүг хуваалданың принцивин үрээнин демдеглеп, хөрөнгилерниң эң шынгыы камналгазын чорударының эргежок чүгулазын чугаалап турган. АКШ-тың, Англияның, Бельгияның болгаш барын талакы өске-даа чурттарның төлөэлекчилери КНО-нуң информастыг ажыл-чорудулгазының болгаш чиргине секретарь Хаммаршельдиниң «чедишкиннерин» мактап турган.

Комитеттиң хуралынга санал берген Совет Эвилелиниң төлөэлекчили А. Рощининиң медеглээни болза, КНО-нуң информастыг ажыл-чорудулгазының талазында иледе-ле таарымчалыг эвес байдалды чайладыр төлөэде, дараазында саналдарны киргеен: 1) информация бюрозунуң ажылдакчыларының география талазы-биле чөптүг эвес хуваалдазын доп-дораан эдер; 2) информация албанының чарыгдалдарын кызырар; 3) кол угланыышкынны информацияның национал органнары-биле кады ажылдажылгаже көрүндүрер төлөэде информация албанын эде организастаар.

КНО-нуң информастыг ажыл-чорудулгазының дугайында айтырыгны чугаалажып көргенинин түннелинде Бешки комитет 20 чурттарның, ооң иштинде Эфиопия, Индия, Индонезия, Япония, Пакистан, Сомали, Судан, Тогонуң киргеен резолюциязын хүлээп алган. Резолюцияда организацияның информастыг ажыл-чорудулгазының талазы-биле КНО-нуң шиитпирлерин күүседи-ринге чиргине секретарьның чедип алган «депшилгезинин» дугайын чугаалап, делегейниң кошкак хөгжүдүлгиг чурттарынга КНО-нуң информас төптерин ажыдарынче «чүткүдер» болгаш «информация бюрозунуң удуртур ажылдарынга география талазы-биле ең ажыктыг төлөэлелгени чедип алыр дээш күзениишкинни идепкейжидерин» база саналдап турар. Бадылаашкын үезинде социалистиг чурттар дадагаяаан.

АКШ-тың „демократиязы“

Гананың АКШ-та элчин чери ноябрь 8-те Мэлтонга (Джорджия штатта) Гананың элчин чериниң ийги секретары Секиини ийи полицейжи келгеш, соңгулда участогундан каржызы-биле чайлаткан дугайында хомудалды күрүне департаментизинге киргеен. Секии болза Джорджия штатка президент соңгулдаларының чурумун хайгаарап көрүп турган.

МУРНУУ ВЬЕТНАМДА БОЛУУШКУН

☆ ☆ ☆

Тура халыышкын

НЬЮ-ЙОРК, ноябрь 11. (СЭТА). Ассошиэйтед пресс агентилелиниң корреспондентизинин Сайгондан дыннадып турарын ёзугаар алырга, ноябрь 11-ниң эртенинде, дан бажында, парашютчу дөрт батальон шериг Нго Динь Дьемниң чазаанга удур тура халыышкын болган. Полковник Нгуен Ван баштаан парашютчулар президент ордузун бүзээлеп алган.

Президент ордузунче халдаашкын үезинде 15 парашютчулар өлүрткен. Президент Нго Динь Дьемнин хуусалымы билдинмес. Мурнуу Вьетнамның чепсектиг күштериниң кол командылакчызы генерал Ле Ван Тинни тура халышканнар тудуп бажыгнаан.

ТОКИО, ноябрь 11. (СЭТА). Сайгондан алган медээлер ёзугаар Япон радиозунуң дамчыдып турары-биле алырга, Мурнуу Вьетнамның төп хоорайының кудумчуларында дайын үргүлчүлеп турар.

Шериг эргилдези

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Дашкыгы информас агентилелдери боттарының Сайгондан алган дыннадыгларынга Мурнуу Вьетнамга болган шериг эргилдезин тодаргайлап бижип турар.

Ноябрь 11-ниң эртенинде, дан бажында, эргилденин удуртукчузу полициянның полковниги Нгуен Ван Ти парашютчуларның дөрт батальонун, далай чадаг шериниң бешки батальонун, чазактың албан бажыңнарын, национал хуралды, почтаны болгаш аэропортту эжелеп алыр дээш хөделишкинче далаштыг киргеен. Ооң дараазында ук полковниктиң шериглери президентиниң ордузун—Нго Динь Дьемниң турар чериин болгаш чазактың өлөөн каш албан бажыңнарын бүзээлеп алган. Орду-биле дашкаар харылзаалар бүрүү-биле үзүлгеен.

Даштыкы агентилелдериниң дыннадып турарын ёзугаар алырга, тура халыышкынга киришкен шериглерин Мыа Сен-Жактан келген батальон болгаш Сайгонну долгандыр турар механизастаттынган кезектер деткээн.

Мурнуу Вьетнамда шериг эргилдезинин удуртукчузу чоокку үеде түр чазакты тургузар деп турарын медеглеп, «ооң хөрөөн бүгү-ле хостуг күрүнелер деткинг дээрзинге» идегелин илереткен.

Юнайтед Пресс Нитернейшнл агентилелиниң Сайгондан дыннадып турары болза, президент Нго Динь Дьемниң хуу-салымы ам дээрезинде билдинмес.

Шериг эргилдезинге холбаштыр

ХАНОЙ. (СЭТА). Ноябрь 11-де эртен дан бажында Сайгонга шериг эргилдезин болган дээрзин мурнунда дыннаткан болгай. Хоорайга турган шериг кезектери болгаш полиция Нго Динь Дьемге удур көдүрлүп үнгеш, ооң турар черин бүзээлээн болгаш Мурнуу Вьетнамның диктаторунуң дүжүлгеден дүжерин негээн. Тура халыышкынга үнгеннерни парашютчуларның барган батальонунуң командири Вонг Ван Донг болгаш полициянның полковниги Нгуен Тянь Ти удуртканы.

Президент ордузунуң болгаш национал хуралдың албан кылыр бажынының мурнунга кадыг-дошкун үскүлежиишкиннер болган, ооң түннелинде өлөөн каш он-он кижилер өлүрткен. Тура халышканнар чазактың бүгү албан черлерин дүрген өлөп алган болгаш Нго Динь Дьемниң чазаанның өлөөн каш кежигүннерин тудуп хоругдаан. Бодунуң турар черинде чаштыка берген Нго Динь Дьем радио дамчыштыр 5-ки шериг округунуң командылалынан дузалдамчы дилеп, Сайгондан 40 миль ырак турар Митхо хоорайдан куяктанк кезектерни Сайгонче далаштыг чорударын кыйгырып турган. Ынчалзажок, ол кезектер Сайгонга чедип келгеш тура халышканнарга каттыжа берген, эргилденин удуртукчуларының бадыткан турары-биле алырга, Мурнуу Вьетнамның бүгү 150 муң шерин тура халышканнарны деткип турар.

Ол хүн эргилденин удуртукчуларының бирээзи Вонг Бан Донг Мурнуу Вьетнамга шериг дузаламчызын көргүзер талазы-биле америк шериг төлөэ чериге баргаш мээң тургузар деп бодап турар чазаам Нго Динь Дьемниң чорудуп турганы ышкаш ындыг кадыг-дошкун «коммунизмге удур угланыышкынны» чорудар деп аңаа бүзүреткен.

АКШ-тың Сайгонда элчин чери болза, бо эргилде американчы ёзучурумга удур бүгү улустуң тура халыышкынны болу бээр болду бе деп коргуп, тура халышканнар биле Нго Динь Дьемге шынчы болуп арткан кезектериниң аразында моон соңгаар үскүлежиишкиннерни болдурбас дээш бүгү-ле күштерин салып турар.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизинин дыннадып турары болза, Оожум океанда америк чепсектиг күштериниң командылакчызы адмирал Фелт Тайбэйдеи (Тайвань) тускай самолёт-биле Сайгонче ноябрь 11-те ужудуп үнүпкен.

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң корреспондентизинин Сайгондан дамчыдып турарын ёзугаар алырга, ноябрь 11-ниң кежээзинде Сайгонда тура халышканнарның тургускан «шериг-революстуг комитеди» президент Нго Динь Дьем дүжүп берген дээрзин радио дамчыштыр кылган бодунуң кыйгырыынга чарлаан. Ынчалзажок Нго Динь Дьемге чоок кижилер ону хүлээп көрбейн турар дээрзин корреспондент айыткан.

Кежээ хоорайга тулчуушкуннар соскай берген. Нго Динь Дьем бодунуң турар черин оңгулаан болгаш ам ону тура халыышкынарның танкылары, броневиктери бүзээлеп алган гурар. Президентиниң дузалакчылары бүгү-ле документилерни далаштыг өртедип турар.

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң Сайгонда корреспондентизинин дамчыдып турары-биле алырга, тура халышканнар биле Нго Динь Дьемниң аразында чугаалажыышкынар үзүлген болгаш президентиниң ордузун парашютчуларның чаза таварып кирери кандыг-даа үеде катап эгелеп болур деп чүве улуг дужаалдыг кижилерниң сөзүнден билдинген.

Кеннединиң парлалга конференциязы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Американың Каттышкан Штаттарының президентилинге соңгуттурган Джон Кеннеди ноябрь 10-да парлалга конференциязы кылган.

АКШ-тың президентизиниң албан-дужаалынга мээң соңгуттурганымбиле холбаштыр ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң чоруткан байырлыг телеграммазынга харыны аңаа чоруткан мен деп Кеннеди дыннаткан.

Төп разведка эргелелиниң удуртукчузунуң албанынга Аллен Даллести, а истелгелериниң федералдыг бюрозунуң директорунуң албанынга Эдгар Гуверни хевээр артарын олардан дилээн мен деп Кеннеди медеглээн. Даллес-даа, Гувер-даа боттарының чөпшээрелин берген чүве деп Кеннеди чугаалаан.

Вашингтоннуң юризи Кларк Клиффордтуну Эйзенхауэрниң чазаабиле холбаа тудар талазы-биле бодумнуң төлөэлекчимге томуйлаан мен деп Кеннеди база медеглээн.

Лаос шеригниң штавының дыннадыы

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң корреспондентизинин Вьентяндан дамчытканы-биле алырга, Вьентяндан мурнуу чүкче 105 миль ырак Пакадингиде, тайбыңчыдылганың шугумунда чазак шериглери биле генерал Фуми Носаванның тура халышкан дээрбечилериниң аразында тулчуушкун чоруп турар дээрзин лаос шеригниң штавы дыннаткан.

Чазактың шериглери үймээнчилерниң атаказын ойтур шапканың штабтың дыннадыында чугаалап турар.

Англия. Ядролуг чепсекти дүжүреринин талалакчыларының походу Эдинбург — Лондон аразы-биле үш неделяның дургузунда үргүлчүлеп келген. Чурттуң найысылалынга походтуң киржикчилериниң чыскаалы болган. Трафальгар-сквер шөлүг массалыг митингини эрттирген. Аңаа чүве чугаалаанар ядролуг чепсектен Англияның ойталаарын болгаш британ ортулуктарда АКШ-тың шериг базаларын узуткаарын негеп турган.

Чурукта: чыскаалганнар.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Күш-ажыл организациязының чаа кежигүнү

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XV сессиязында Каттышкан Нациялар Организациязының кежигүнүнге хүлээп алган Сенегал Республика делегейниң күш-ажыл организациязының тозан дугаар кежигүнү болуп берген. Ук Республиканы бүгү делегейниң кадык камгалал организациязының кежигүнүнге база хүлээп алган болгаш делегейниң ол организациязының тозан сески кежигүнү болуп турар.

Барыын Германияда фашистиг үүлгедиишкиннер

БЕРЛИН. (СЭТА). Барыын Германияда фашистиг идегеттер сөөлгү үеде база катап кедереп турар апарганнар. АДН агентилелдиң дыннадып турары болза, чоокта чаа Брейтшейд общинага (Гессен) садыгларның делгиир салыр черлеринге болгаш бажыңнар ханаларынга фашистиг кас демдектерни чугай-биле чуругулап каан болган

Франкфурт-на-Майнга фашиссырак идегеттер хоорай парыгының ыяштарынга болгаш кижилер олурар сандайларынга фашистиг кыйгырыгларны бижип турганнар.

Эшвеге деп черге чоокта чаа эргечагырганар соңгулдалары болган, ынчаарга ооң бюллетеньнеринге база-ла фашистиг кас демдекти чуругулап каан болган.

Ол кара-дуразында үүлгедиишкиннерге буруулугларны барыын-герман полиция тып чадап каан.

КУДР-биле харылзаа тургузар дээш

Мурнуу Көрейниң төөгүзүнде бирле дугаарында улуг политиктиг партия КУДР-биле харылзаа тургузар дээш саналдап турар. «Чаа улусчу партия» КУДР-биле культурлуг харылзааларны, радио-телевидение харылзааларын тургузар дээш санал киирер дээр дугайын чарлаан.

Хамаатыларга

1960 чылдың ноябрь 30-де Москвага Күрүненин 3 хуулуг иштики ойнаашкынныг чээшкининиң ойнаашкыннарының 78-ки кол тиражы болур.

Чээшкининиң он дөрт разрядтарынга тираж-биле 65.102.800 рубль нинти түннүг 119 муң ойнаашкыннар ойнаар.

Тиражка 50.000, 10.000, 5000, 1000, 400 рубльдиң ойнаашкыннары таваржыр.

1961 чылдың январь 1-ге чедир ажаалга кассалары № 14 талоннуг облигацияларны садар, ол 14 дугаарлыг облигация 1961 чылдың сентябрь 30-де болур ойнаашкыннарның немелде тиражынга киржир болгаш 100.000 рубльди ойнап ап болур.

Чээшкининиң 14 разрядтарынга немелде тираж-биле 159.468.400 рубль нинти түннүг 161 муң ойнаашкыннар, тодаргайлаарга кол тиражка бодаарга оортан хөй ойнаашкыннар таваржыр.

Ойнаашкыннарга таварышкан облигацияларның ойнаашкын төлевирин тыпсыры-биле холбаштыр олар моон соңгааргы тиражтарга киришпес, а дараазында тиражтарга ойнаар ойнаашкыннарның саны өскерилбейн хевээр артар, ооң ужурунда чээшкининиң облигацияларының талазы-биле ойнап ап болур арга тираж бүрүзүнде көвүдел турар.

Чээшкининиң облигацияларын ажаалга кассалары садып турар болгаш хостуу-биле садып ап турар.

Облигацияларны садып алынар!

Ажаалга кассаларының область эргелели.

Вашингтоннуң Сайгонда чалчазының буурап дүшкени

Шериг эргилдезинин түннелинде Мурнуу Вьетнамның диктатору Нго Динь Дьемниң дүжүлгези буурап дүшкен, ол диктатор Ыраккы Чөөн чүкче америк политиканың база бир чугула чөлегинижи болуп турган болгай. Вашингтониуң Сайгонда чалчазы моон соңгааргы ойнаашкындан үндүр октаттырыпкан, Мурнуу Вьетнамның найысылалынга ноябрь 11-ниң дүнезинде өөскүп үнген болуушкуннарның дугайын, эргилдени боттандырган күштериниң дугайын тодаргайлап айтыры ам дээрезинде берге, ынчалзажок Вашингтониуң азыракчызы — Нго Динь Дьемниң ёзу-чүрүмүнүң буурап дүшкени АКШ-тың ат-алдарынга чаа согуушкун болур деп чүве мыныай билдингир-дир. Америк пропаганда болза, Нго Дьемниң администрациязы быжыг суурлуг деп бадыткаарын ораддажып, чеже күзениишкиннерни үндүрбээн дээр! Нго Динь Дьемниң болгаш ооң бөлүктериниң ёзучуруму кайы хире кошкак турганын амгы болуушкуннар көргүскен.

Америк албан кижилери болгаш ооң иштинде амгы президент Эйзенхауэр Мурнуу Вьетнамның диктаторун боттарывыстың «дээре өөнүүвүс» деп адавышаан, чеже катап ону мактаваан дээр! Ам АКШ-тың ол «дээре өөнүү» төөгүнүң богун төгер черинде кире берген ышкажыл.

Мурнуу Вьетнамга Нго Динь Дьемниң туразында аажылап келген 5 чылдарын халаптыг чылдар деп адаар эргелиг. Нго Динь Дьемниң президент турган үези ханныг дерзин чоруктарның, полициянның болгаш жандармнарның кара туразында аажылалының төөгүзү болур. Мурнуу Вьетнамга кижиниң эң-не бедүүн эргелерин болгаш хосталгазын үзүткан чок кылган турган. Кара бажыннар болгаш албадалдың лагерьлери чуртка долган. Мурнуу Вьетнамның шаажылакчылары ортаакы чүс чылдарның үүлгедиин кылып, ооң кезериниң чарыгдаш аштаар талазы-биле операциялар деп адаар чүвени кылып турганнар. Ооң кезери Нго Динь Дьемниң «демократиязының» деңдээ болуп турган.

Өлүрүлгениң болгаш күүлелдиң ол байдалдарында Нго Динь Дьемнин америк камгалакчылары аңаа таарзының турганнар. Олар Вьетнамның мурнуу чүгүн чүгле социалистиг чурттарга эвес, харын база Азияла национал-хосталгалыг шинчээшкиннерге удур угланган шериг чери кылдыр хуулдурган турган. Америк офицерлерни—чөвүлекчилерни Мурнуу Вьетнамның армиязының шериг кезектери бүрүзүнге чорутган. Штабтарда Мурнуу Вьетнамның офицерлериниң америк офицерлер хөй. Женева дугуржулгалар[illegible] чөрүштүр америк транспорт Мурнуу Вьетнамның порттарынга чеже боочепсекти болгаш ок-чемзекти чедирбээн дээрил! АКШ бодунуң чалчазы Нго Динь Дьемге 2 миллиард чыгам доллары берген.

Нго Динь Дьемниң хуу-салымы—бүгү чалчаларның хуу салымы-дыр. Ли Сын Манның бужар дезип үнгениниң болгаш Мендерстиң чазаанның буурап дүшкениниң сөөлүнде Нго Динь Дьемниң буурап дүшкен чоруу болза чалчаларны төөгү бодуап октап турар дээрзин база катап көргүскен.

В. ХАРЬКОВ,
СЭТА-ның хайгаракчызы.

Куш-культура БОЛГАШ СПОРТ

ДЕЛЕГЕЙНИҢ ШАШКА МАРГЫЛДААЗЫНДА

ГААГА, ноябрь 11. (СЭТА). Делегейниң шашка маргылдаазының 24-ку салыы Феендам хоорайга эрткен. Мурнунда чоруп турар 3 кижилерниң байдалы өскерилбээн. Шеголев (ССРЭ)—Верни (Франция) уткаш, бирги черде чоруп турар. Баба Си (Сенегал) Францияның шашхачызы Дизнисти уткан, а делегей чемпиону Куперман (ССРЭ)—Ферпусту (Бельгия) уткан.

Делорье (Канада) Монаконуң спортчузу Аглиардини тиилээн. Дюкел—Гордейн (ийилээ Голландия), Сен А Кав (Суринам)—Бом (Голландия) оларның ужуражыышкынары хайым болган.

Эң сөөлгү салыгның мурнуу чарыында болур 25-ки салыг Лейвардене хоорайга болур.

ХОЛ БӨМБҮҮНҮҢ ДЕЛЕГЕЙ МАРГЫЛДААЗЫНДА

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО, ноябрь 11. (СЭТА). Хол бөмбүүнүң талазы-биле делегей маргылдаазының шүүлде маргылдаазынга ноябрь 10-да ССРЭ-ниң херээженнер командазы Польшаның командазын 3 : 2 санга тиилээн. Маргылдаа ең чидиг демиселге эрткен.

ССРЭ-ниң болгаш Польшаның херээженнер командаларының ооңгы херээженнер командаларының ужуражыышкынарындан эң чараш ооң болган—деп Франс Пресс агентилели медеглээн.

ССРЭ-ниң херээженнер командазы ноябрь 13-те эң сөөлгү ужуражыышкынга Бразилияның командазы-биле ойнаар.

ССРЭ-ниң эр улустар командазы маргылдаага бирги черни ап болгу дег турган шыырак командаларны бирээзи—Румынияның командазын 3 : 1 санга; (15 : 13, 16 : 14, 10 : 15, 15 : 11) уткан.

РСФСР-НИҢ ХОЛ БӨМБҮКЧҮЛЕРИ НЫДАТТА

ПЕКИН, ноябрь 11. (СЭТА). Нанкин хоорайга РСФСР-ниң болгаш Кыдаттың хол бөмбүкчүлериниң ужуражыышкыны болган. РСФСР-ниң херээженнер командазы Тяньцзин хоорайның командазын 3 : 0 санга (15 : 13, 15 : 9, 15 : 13) тиилээн. Эр улустар командазы Цзянсу можузунуң спортчулары-биле ойнаан. Ужуражыышкынны кыдат спортчулар 3 : 0 санга (15 : 10, 15 : 1, 15 : 10) удап алганнар.

Совет хол бөмбүкчүлери ноябрь 12-де Нанкинге Шанхайның хол бөмбүкчүлери-биле ужурашканнар.

Областка АГААР-БОЙДУСТУҢ *байдалы*

Бөгүн областка бүргет хүн болур. Хар чаар. Хат өй-тавында, барыын чүк угланыышкынныг Агаарның температуразы: областка—10—15, а Кызылга—11—13 градус соок.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КИНО

Бөгүн

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Таманго»—2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда; биче залга: «Эттингеи кижиге бүзүрээр»—5, 7, 9 шактарда.

«КЫЗЫЛ-ХЕМ»: «Чаңгыс чыскаалда» (делгем экранга)—11.15, 1.15, 3.15 шактарда; «Аймылдыг зона»—5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Субботадан понедельникке чедир»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

1960 чылдың ноябрь 30-де Казань хоорайга 1960 чылдың акша-эт-херексел лотереязының (дөрткү үндүрүлгезинин) ойнаашкынныг тиражы болур.

Үш рубль-биле «Волга» азы «Москвич» автомашинаны, пианинону, соодукчуну, дааранылга машиназын, хевисти, хеп чуур машинаны болгаш өске-даа үнелиг эт чүүлдерин ойнап ап болур.

Лотерея билеттерин садып алырын утпаңар.

АЖААЛГА КАССАЛАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ ЭРГЕЛЕЛИ.

Кызыл хоорайның Авиация кудумчузунуң 47 дугаар бажында чурттап турар Надежда Дмитриевна Рыгас УССР-ниң Киев областының Белая-Церковь хоорайда чурттап турар Владимир Николаевич Рыгастан чарлыр дугайында херекти көдүрүп турар. Ук херекти Кызыл хоорайның бирги участогунуң улус судунга көөр.

Кызыл хоорайның Ленин кудумчузунуң 37 дугаарлыг бажыңының 2-ги квартиразында чурттап турар Мария Трофимовна Жихарева Хакас автономнуг областың Бейский районунуң Кирба суурунда чурттап турар Петр Иннокентьевич Жихаревтан чарлыр дугайында херекти көдүрүп турар. Ук херекти Кызыл хоорайның ийги участогунуң улус судунга көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда киллизинин 23-54, харыысалгалыг секретарьның болгаш харыысалгалыг дежурнайының 23-35, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт киллистериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура-амыдырал киллистериниң 37-13, иштики информация киллизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг киллистериниң 21-27, литажылдакчыларның 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00984. Чагыг № 2656. Культура эргелелиниң типографиязы.